

Ulus'tan ankaya'ya Alışılmadık Sesler: Ankara'nın Caz Serüveni (1940-1980)

Unfamiliar Voices from Ulus to ankaya: Ankara's Jazz Adventure (1940-1980)

Canan AYKENT

Dr., T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye
PhD., Republic of Turkey, Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Fine Arts, Ankara, Turkey
cananaykent@yahoo.com.tr
ORCID ID: 0000-0002-1212-425X

DOI: 10.5505/jas.2021.26349

Öz

Ankara ve caz müziğı hem kültürel hem coğrafi olarak birbirine çok uzak görünmekle beraber geçen yüzyılın ortalarına doğru umulmadık bir şekilde bir araya gelirler. 1923'te yeni devletin inşası kentin çehresinde olduğı kadar kültürel yapısında da dönüşümler yaratır. "Asrı"leşme, "yeni hayat-yeni toplum" yaratma bağlamında, batı popüler müziğı örnek alınan gözde tür olur. Caz da dönemin popüler müziğı olarak Amerika Birleşik Devletleri'nden (ABD) Avrupa'ya yayılmış ve çeşitli yollarla İstanbul'a ulaşmıştır. Ankara'da duyulması ise yurt dışından, İstanbul'dan gelen ve halihazırda klasik batı müziğı icra eden müzisyenler aracılığıyla gerçekleşir. Caz ve dans müzikleri cumhuriyetin ilanından itibaren uzun yıllar aynı repertuarlarda çalınmış, caz, yıllar içinde giderek dans müziğinden ayrılmıştır. 1940-1980 arasındaki dönem, Ankara'nın kültürel belleğinde bu müziğın gelişiminin izlendiğı zamanlardır. Gelişimi etkileyen faktörler üç ana başlıkta şekillenmektedir. Birincisi, Ankara Radyosu ve Voice of America (Amerika'nın Sesi) radyosunun yayınları; ikincisi, ABD'nin kentte faaliyete geçirdiğı Türk-Amerikan Derneğı, Amerikan Haberler Merkezi (USIS), Officers' ve NCO kulüpleri üçüncüsü ise, Ankara Palas, Balın, Barıkan, Büyük Ankara otelleri ile Süreyya, İntim, Kulüp Yaşar, Babylon, Bomonti, Gar Gazinosu, Bira Parkı, Göl Gazinosu, Derya, Feyman, Yeni Süreyya, Altınnal, Kulüp X gibi gece kulüpleri ve bu mekânlarda çalan yabancı müzisyenlerin katkılarıdır. Yıllar içinde Türk müzisyenlerin sayısı giderek artmış, "cazbant"tan "jazz band"e dönüşen orkestralarla dünya çapında müzisyenler yetişmiş, mekânlar caz kulübü olmaya yönelmiş, repertuarlarda çoğunlukla standartlara yer verilmiştir. Sanatçılar giderek özgün eserler de üretmeye başlamışlar, besteler ve geleneksel müzikle harmanlanmış aranjeler albüm olarak kalıcı hâle gelmiştir. Çalışmada, bu kapsamda caz müziğının Ankara'da nasıl başladığı ve geliştiğine dair tarihsel sürece ışık tutmak hedeflenmiş, veri toplamada literatürden ve dönemin tanıkları olan müzisyenlerle gerçekleştirilen söyleşilerden faydalanılmıştır.

Anahtar sözcükler: Türk müzik tarihi, Caz müziğı, Caz müzisyenleri, Ankara

Abstract

Although jazz music and Ankara seem far apart both culturally and geographically, they did unexpectedly come together towards the middle of the last century. The foundation of the new government in 1923 transformed the appearance and the cultural atmosphere of the city. During this time, Western popular music became the favorite genre for modernization in the context of creating a "new life and new society." Jazz, the popular music of the period, had spread from the USA to Europe, and reached Istanbul in various different ways. The arrival and development of jazz music in Ankara was achieved by the musicians who traveled from abroad and from Istanbul, as well as by those musicians who played classical western music. Jazz and dance music were played in the same repertoires

for many years since the proclamation of the Republic, and jazz gradually became separate from dance music. The period between 1940-1980 was when the development of jazz music took place in the cultural memory of Ankara. The factors affecting this development can be grouped under three main headings. The first is the broadcasts of Ankara Radio and The Voice of America. The second is the Turkish-American Association, the American News Center (USIS), Officers' and the NCO clubs, which were all established in the city by the USA. Finally, the foreign musicians who performed in hotels such as Ankara Palace, Balin, Barıkan, Büyük Ankara and night clubs such as Süreyya, İntim, Club Yaşar, Babylon, Bomonti, Gar Casino, Beer Park, Göl Casino, Derya, Feyman, Yeni Süreyya, Altınmal, Club X also raised the profile of jazz in the city. Over the years, the number of Turkish musicians gradually increased, and the orchestras, who started to call themselves "cazbants," rather than "jazz bands," helped develop many musicians who are acknowledged world-wide. Furthermore, venues gradually became jazz clubs where standards were often included in the repertoires. Artists gradually started to produce original works, compositions and arrangements that were blended with traditional music, and these became more enduring with the release of albums. The study brings together the data achieved from a literature review and various interviews with musicians who witnessed the period. The aim is to shed light on the historical process of how jazz music began and subsequently developed in Ankara.

Keywords: Turkish music history, Jazz music, Jazz musicians, Ankara

Giriş

20. yüzyıl başlarında İç Anadolu'nun tozlu bir kasabası görünümünde olan Ankara'nın modern bir kente dönüşmesi çabaları, 1923'te yeni devletin kurulması ve başkent ilan edilmesiyle başlar. Kültür ve toplum hayatının geliştirilmesi 'asrîlik kavramı üzerinden hedeflenir. Asrî olarak belirlenen, 1920 ve 1930'ların Avrupa'sının genel yaşam manzarasıdır. İstanbul, kozmopolit yapısı ve ticaret merkezi olması özelliğiyle batıya kapıları açık, asrî olanı yakalamada daha avantajlı bir konuma sahip olmuştur. Ankara'da yaşanacak dönüşümlerin ithal noktası bu durumda kuşkusuz İstanbul olur. İstanbul'da popüler batı müziği, başka alanlarda da olduğu gibi çoğunlukla Ermeni, Rum ve yabancı müzisyenlerce icra edilmiştir. 1920 ve 1930'lu yıllar cazın Avrupa'da tanınmaya başladığı zamanlardır. Avrupa'yla teması olan müzisyenler bu müzik türünü orada duyarak İstanbul'a döndüklerinde icra etmeye çalışmışlar ve Avrupalı topluluklar turne kapsamında veya sürekli çalışma olanaklarından faydalanmak için İstanbul'a gelmişlerdir. Öte yandan Beyaz Rusların özellikle Pera'da yarattıkları kültür ortamı, bu müziklerin icrasında doğal bir zemin oluşturur. Bu ortamda icra edilen müzik türleri ve icra eden orkestralar genel bir isimle anılır: "cazbant". Caz müziği çalan orkestra olan "jazz band"den İstanbul'da kullanılan anlamıyla cazbanta atfedilen geniş anlam, fokstrot, çarliston, kanto, tango ve caz gibi dans müziklerini ve piyano, kontrbas, davul, bakır nefesliler, keman ve akordeon gibi çalgıların kullanıldığı orkestraları tasvir eder.

Ankara'nın kültür yaşamı bağlamında popüler batı müziğinin gelişmesi ve icrası, öncelikle yeni açılan lokanta ve oteller aracılığıyla olur. 1950'li yıllara kadar üç mekân kentin bu anlamda nabzını tutmaktadır: Ankara Palas, Karpiç Lokantası ve Gar Gazinosu. Bu üç mekân, dönemin Avrupaî kültür ortamının yaratılmasında baş rol oynarlar. Ulus'ta ilk meclis binasının karşısında inşa edilen, eski adı Ankara Vakıf Oteli olan Ankara Palas, 1928 yılında Mebusan Kulübü olarak, diplomatlar, üst düzey bürokratlar ve iş adamlarının ağırlanması amacıyla faaliyete geçer. Otel bölümünün yanı sıra, üç farklı salonu ve alt katta pavyon olarak hizmet veren kısımlarıyla Ankara Palas, kentin batılı anlamda ilk sosyal kulübü olur. Cumhuriyet balolarıyla başlayan müzik etkinlikleri ilerleyen yıllarda pek çok yerli ve yabancı orkestranın düzenli programlarda yer almasıyla devam etmiş, yaz aylarında bahçede cazbant çalmıştır (Ergir, 2015) (Şekil 1). Öte yandan Ermeni asıllı Georges Karpovitch, Ulus'taki eski Sümerbank binasının yerinde olan Taşhan'ın sahibi Cemal Bey'in daveti üzerine 1928 yılında İstanbul'dan Ankara'ya gelmiş ve önce bu binada, ardından Merkez Bankasının yanındaki bahçede ünlü şehir lokantasını açmıştır. Beyaz örtülü masalar, şık garsonlar, batı, Rus mutfağı menüsü ve orkestralarıyla Karpiç, "asrî lokanta"yı temsil etmiştir (İpekeşen, 2011; İpekeşen, 2012) (Şekil 2). Çalanlar ya yurt dışından gelenler ya gayrimüslimler ya da radyo orkestralarındaki kalburüstü müzisyenler olur. Lokanta kapanmadan önce 1950'li yıllara ait bilgilerde Rum kökenli keman ve saksofon sanatçısı Zeki (Jack) Ataman'ın, Ankara Radyosu

Tango Orkestrası'nda; kemancı Enver Kapelman'ın ve Arslan Kartalpençe'nin Karpiç'te çaldıkları bilinmektedir. Karpiç'in lokanta olması sebebiyle repertuarın yemek yenmesine eşlik edecek şekilde seçildiği belirtilir (Bilgin, 1953c; Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos, 2020). Öte yandan o dönemlerde, Budapeşte radyosunun "Metropol Otel" ve "Kafe Patria," Viyana radyosunun "Kursalon" ve Paris radyosunun konservatuvardan naklen konser yayınlarını örnek alarak, "Ankara Telsizi" de Karpiç Lokantası ve Ankara Palas'tan naklen konser yayınları yapmıştır (Okur, 2019, s. 88-89).

1950'li yıllara kadar popüler batı müziğinin üçüncü merkezi, tren istasyonu bünyesinde yer alan ve 1937'de faaliyete geçen Gar Gazinosu'dur. Gazinodaki etkinlikler Ankara Palas'ın çizgisine benzemekle beraber revü programları ağırlıklıdır. Avrupa'dan doğuya turneye çıkan yıldızlar ve orkestraların rotasına, Sofya, İstanbul, Beyrut gibi dönemin önemli eğlence merkezlerine Gar Gazinosu vasıtasıyla Ankara da dâhil olur (İpekeşen, 2011a). 1940'lara kadar bu üç mekânda ve radyo yayınlarında icra edilen müzikler, genel olarak klasik, yarı-klasik ve dans müzikleri içeriklidir. 1930'larda ABD'de altın çağını yaşayan caz müziği ise kuşkusuz dönemin popüler müzikleri arasında yerini alır. ABD'de caz, 1940'lardan sonra dans müziğinden ayrılarak başlı başına bir müzik türü olarak gelişimini sürdürmüştür. Türkiye'de ise gerek repertuar seçimi gerek toplumun ilgisi açısından uzun seneler dans müziği içinde icra edilmeye devam edilir.

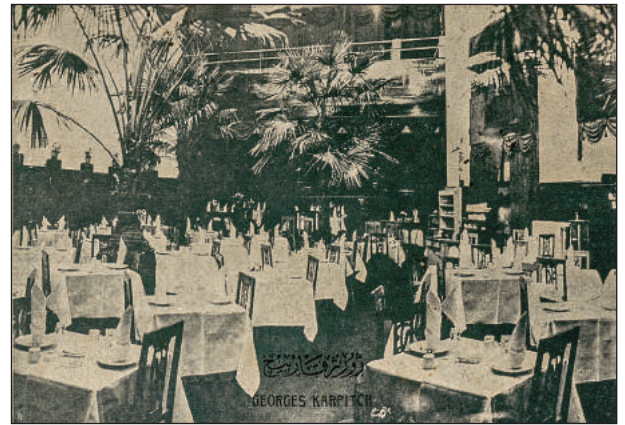
Araştırmanın konusu, Ankara'nın caz müziği tarihidir. Amaç, aktivitelerin başladığı yıllardan 1980'e kadar olan

sürede nasıl geliştiği, olaylar, mekânlar ve bu alanda öne çıkan müzisyenlere ait bilgilerin ortaya konmasıyla tarihsel sürece ışık tutmaktır. Türkiye'deki caz müziği üzerine başlı başına bir kaynak bulunmamaktadır. Konuyla ilgili verilere ulaşmak, gazete ve dergi taramalarının yanı sıra dönemin tanıkları, hatta mimarları olan müzisyenlerin aktardıkları bilgilerle mümkün olmaktadır. Dolayısıyla bu alandaki araştırmalar ağırlıklı olarak sözlü tarih çalışmaları kapsamında gerçekleştirilmektedir. Öte yandan veri tabanını oluşturacak bilgiler çoğunlukla kişisel arşivlerde kaldığından bugüne kadar sistematik bir şekilde işlenerek bilimsel kaynaklarda yer almamıştır. Kişisel arşivlerdeki haber, anekdot, afiş, fotoğraf, vb. gibi bilgiler, günümüzde taraflarca genellikle sosyal medyada paylaşılmaktadır. Bu bakımdan bilgiye ulaşmada zaman zaman medya hesapları birincil kaynak durumuna gelmektedir. Araştırmada, gazete, dergi taramaları ve döneme tanıklık eden müzisyenlerle yapılan söyleşilerden faydalanılmıştır. İlgili tarihsel süreç içinde yer alan müzisyenler evreninde bir kısım sanatçılar hayatta değildir. Yaş itibarıyla mümkün olduğunca eski dönemleri hatırlayanlar örneklem olarak seçilmiştir. Söyleşi yapılan dört kişi içinde Metin Gürel ve Okay Temiz 1938, Metin Hamurabi 1939 ve Murat Ulus 1952 doğumludur. Gürel, piyano; Temiz, davul ve perküsyon; Hamurabi, davul; Ulus, kontrbas ve bas gitar çalmaktadır. Bu sanatçılar, 50'li yıllardan itibaren bilfiil çalışmada adı geçen mekânlarda caz ve dans müziği çalmışlardır. Çalışmanın literatüre katkı sağlama amacı düşünülmektedir.

Şekil 1. Ankara Palas Orkestrası, t.y.

Kaynak: Othmar Pferschy, VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter no: 2596.

Şekil 2. Karpiç Lokantası.

Kaynak: VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter no: 3048.

1940'lı yıllarda Caz Müziği ile İlgili İlk Faaliyetler

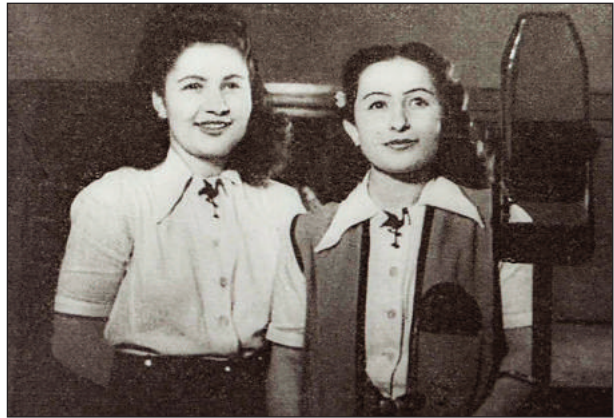
1940'lar Ankara için caz müziği ile ilgili ilk faaliyetlerin ortaya çıktığı zamanlar olur. Radyo, o dönemlerde toplumun ulusal ve uluslararası bilgileri edinebileceği en önemli kaynaktır. Konuyla ilgili iki yayın kanalı söz konusudur. Biri uluslararası yayın olan Voice of America (VOA), diğeri yerel yayın yapan Ankara Radyosu. 1942 yılında kurulan, kısa dalgadan yayın yapan VOA, ABD'nin devlet kontrolünde gerçekleştirdiği uluslararası yayınlardır. Müzik, haber, yorum ve dönüşümlü programlarla Türkiye'den de dinlenilebilmiştir (VOA, 2017). Willis Conover'ın sunduğu caz saati yayınları 1955'te başlamış, ondan önce Amerikan popüler müzik parçaları yayınlarda yer almıştır. 1927 yılında kurulan Ankara Radyosu'nda 1940'lı yıllarda çok sesli Batı müziğinin çeşitli türlerde icra edilmesine yönelik Radyo Senfoni Orkestrası, Radyo Salon Orkestrası, Yaylı Sazlar Kuarteti, Radyo Caz Orkestrası, Radyo Tango Orkestrası gibi topluluklar oluşturulmuştur. Bu orkestralar canlı yayınlar yaparlar. Her bir orkestranın müzik türüne göre belirli bir kadrosu vardır. Dans müziği çalan orkestraların repertuarında tango, latin ve benzeri türlerde eserler olduğu gibi caz standartlarının¹ da bu karışımın içinde yer aldığı görülmektedir. Nitekim radyonun caz ve tango orkestralarının kadroları gözden geçirildiğinde yayından yayına değişiklikler olmakla birlikte aynı sanatçıların her iki orkestrada da çaldıkları anlaşılmaktadır. Bunun bir nedeni de sanatçı sayısının azlığıdır (Yazgan, 2016, s. 313). 15 Ocak 1942 tarihli Radyo Dergisi'nde kadrolar şu şekilde yer alır: Radyo Caz Orkestrası: Şef Nihat Esengintenor saksofon, trompetler-Hüsnü Özen, Rüştü Yeger, tenor saksofonlar-Sadrettin Sonat, Fehmi Ege, piyano-Karl Siebert, davul-Ziya Esel, kontrbas-Kazım Tüzel, vokal-Sevim Tevs. Radyo Tango Orkestrası: Şef-Fehmi Ege. Viyolonsel-Şükrü Sarıpınar, akordeon-Orhan Avcı, keman-Enver Kapelman, trompet-Hüsnü Özen, Rüştü Yeger, davul-Ziya Esel, kontrbas-Kazım Tüzel, piyano-Karl Siebert (Akçura, 1998, s. 55).

Caz Orkestrası kadrosu içinde dikkat çeken ve ünü giderek artan isim Sevinç ve Sevim Tevs kardeşlerdir (Şekil 3). Sevinç Tevs, kariyerini bu alanda sürdürerek ünlenir.

1926 Tiran doğumlu Tevs, Musiki Muallim Mektebi'nin Tiyatro bölümünden mezun olur. Kardeşi Sevim'le birlikte VOA'da yayımlanan müzik programlarından dinledikleri ve hayran oldukları The Andrew Sisters'ın şarkılarını, onlar gibi söylemeye çalışarak müziğe başlarlar (Meriç, 1999, s. 162). Radyo Dergisi'nin 1943 yılında yayımlanan yazısında Tevs kardeşlerden şu şekilde bahsedilir: "Dans saatinde radyo dinleyicilerinin pek iyi tanıdığı ve çok sevdiği iki genç artist kardeş Sevim ve Sevinç Tevs, muayyen dans orkestrası saatlerinden başka seanslarda da Swing'lerini söylemeye başlamışlardır." Sevinç Tevs ise şarkılara nasıl hazırlandıklarını şöyle dile getirir:

Bakın biz nota bilmeyiz. Şarkıları tamamen kulaktan işiterek öğreniyor ve okuyoruz. Herkes de en çok buna hayret ediyor. Çalışmalarımız plaklardandır. Bir şarkıyı 2 veya 3 defa tekrar etmekle öğreniyoruz. Şarkıların çift seslerini kendimiz buluruz. Bu şekilde evvelden hazırlandıktan sonra radyoda emisyon evvel 30-45 dakika süren umumi ve son provayı yaparız. Bu suretle emisyon hazırlanmış olur (Akçura, 1998, s. 53).

Anlaşılmaktadır ki 1942'den itibaren Ankaralı dinleyiciler, yerel radyo yayınında canlı olarak solistlerle beraber, orkestranın seslendirdiği caz şarkıları dinlemişlerdir. Caz eleştirmeni Mimaroğlu,² Sevinç Tevs'in Vaughan-Fitzgerald karışımı bir üslupta söylediğini vurgular

Şekil 3. Sevinç ve Sevim Tevs kardeşler, 1942.

Kaynak: Akçura, 2019.

1 Caz Standartları, çoğunluğu Tin Pan Alley, Broadway ve Hollywood müzikallerinden olan, caz müzisyenlerinin sıklıkla icra ettikleri şarkılar için söylenen genel terim (Carles, Clergeat ve Comolli, 1988, s. 966).

2 İlhan Mimaroğlu (1926-2012), müzisyen ve elektronik müzik bestecisi, eleştirmen, yazar. Uzun yıllar New York'ta Erteğin kardeşlerin kurduğu Atlantic Plakları'nda yapımcı olarak çalışmıştır (Tunçaç, t.y.).

(Mimaroglu, 2013, s. 115). 1944 yılında yine Ankara Radyosu'nda plaktan dinletilen ilk açıklamalı caz programı Halil Bedii Yönetken³ tarafından yapılır (Çağlayan-göl, 2013, s. 108). Bu program her ne kadar üç-dört hafta sürüp yayından kaldırılmışsa da Türkiye'de yayımlanan açıklamalı ilk caz programı olma özelliğini korumaktadır (Little Lucy'den önce..., t.y.).

Ankara'daki ilk caz konseri ise 1946 yılında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde gerçekleşir. Konserde Hasan Kocamaz⁴ ve İlhan Mimaroglu, ağız armonikası çalarlar. Nihat Divitçioğlu ve Cahit isimli bir davulcunun da çalması beklenirken prova yapmalarına rağmen, hem müzisyenlere ödeme yapılmaması hem de yağın yağmur yüzünden az kişinin gelmesinden dolayı konsere iki kişi çıkarlar. Buna rağmen seyirciler arasında dönemin başbakanı Recep Peker'in de olduğu söylenmektedir (Uyar, 2016, s. 54).

1940'lı yıllarda caz müziği icralarına Muvaffak Falay ve Erdoğan Çaplı'nın ikili olarak çaldıkları düzenli programlarda da rastlanır. 1930 İzmir doğumlu Muvaffak Falay, Ankara Devlet Konservatuvarının trompet bölümünden 1954 yılında mezun olur. Dinlediği Charlie Parker-Dizzy Gillespie plağı ile caza yönelen Falay, kemancı ve piyanist Çaplı ile ilk ciddi caz denemelerini yapar (Çağlayan-göl, 2010, s. 67-68). Konservatuarda okurken piyano-trompet ikilisi olarak Ankara Palas'ta, Amerikan konsolosluğu gibi mekânlarda, Çaplı'nın *Daldan Dala* adlı radyo programında beraber çalarlar (Karabatı, 1997, s. 45). Falay'ın o zamanki repertuar hakkında verdiği bilgiler şöyledir: "Dans müziği gibi, fokstrotlar falan... Caz diyorlar ama fokstrot. Dans müziği çalacaksın orada, kim anlar o zaman caz çalsan? [...] mambolar, sambalar, fokstrotlar, tangolar filan, hep böyle şeyler çalınıyordu" (Falay, 2011, Akyol, 2016a, s. 44'te aktarıldığı gibi).

1950'ler: Yenişehir ve Yeni Hayat

Soğuk savaşın sürdüğü 1950'li yıllarda, ABD, Marshall planı kapsamında ve Türkiye'nin NATO üyeliği doğrultusunda Ankara, İzmir, Adana gibi kentlerde üsler, haber alma merkezleri, dernekler ve kulüpler kurmuştur. Bu bağlamda önemli sayıda Amerikalı subay, teknisyen ve

uzman, eşleri ve çocuklarıyla Türkiye'ye gelerek adı geçen kentlere yerleşmişlerdir. Böylelikle gerek kültür politikaları gerekse yerleşen Amerikalıların sosyal hayatlarını sürdürmeleri açısından gerçekleşen çeşitli aktiviteler yerel hayata nüfuz eder. Bu kuruluşların kültür hayatına ve dolayısıyla caz müziğinin tanıtılıp, yaygınlaşmasına etkileri büyük olur. Bunlardan ilki 1951 yılında açılan Türk-Amerikan Derneği'dir. Derneğin amacı iki ülke arasında kültürel bağları kuvvetlendirmek, eğitim, sosyal alan ve sanat organizasyonlarına katkıda bulunmak, bunları gerçekleştirecek tesisler sağlamaktır. 1953-1961 yılları arasındaki dönemde Eisenhower'ın başkanlığı süresince caz müziği, özellikle Orta Doğu coğrafyasında "soft power" olarak kültür diplomasisinin en önemli araçlarından biri hâline gelmiştir (Gökatalay, 2018, s. 213-222). Bu anlamda en dikkat çeken aktiviteler müzik icralarıdır. Hem Amerikalı hem Türk sanatçılar yıllar içinde gerek derneğin çatısı altında gerek derneğin katkılarıyla kentte iz bırakan konserler vermişler, kulüplerde çalmışlardır.

İkinci önemli mekân Officers' Club olarak geçen Amerikan subay kulüpleridir. Amerikan üslerinin bulunduğu Adana, İzmir gibi kentlerde açılan kulüplerde, başta çoğunlukla Amerikalı ve Avrupalı müzisyenler çalmış giderek yerlerini Türk orkestralara bırakmışlardır. Ankara'da iki ayrı subay kulübü vardır. Birisi subayların ordu evi olan Officers' Club, diğeri komisyondan geçmemiş askerlerin, bir nevi astsubayların ordu evi olan NCO Club'tır (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

Officers' Club, Çankaya'da şimdiki Atakule'nin olduğu yerde müstakil bir binada açılır (Şekil 4). 1986'da Atakule'nin inşaatının başlamasına kadar faaliyet göstermiş, ardından kısa süreliğine Gaziosmanpaşa'da Uğur Mumcu Caddesi'ne taşınmış ve çok geçmeden tamamen kapanmıştır (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020; Murat Ulus, Kişisel iletişim, 25 Ekim 2020). Halka açık olmayan kulübün müşterileri Amerikalılardır. Türklerden ancak Amerikalılardan arkadaş edinilenler onların davetlisi olarak gidebilmiş, dolayısıyla kulüp, halk arasında kulaktan kulağa duyulmuştur. Kulübün en önemli ismi kuşkusuz Erol Pekcan'dır. 1953 yılında

3 Halil Bedii Yönetken, ülkemizin ilk müzikologlarından, folklor araştırmacısı ve eğitimci. Gazi Eğitim Enstitüsü, Ankara Devlet Konservatuvarı gibi kurumlarda eğitimciliğinin yanı sıra Ankara Radyosu'nda tonmaysterlik ve gece yayımlanan "Plaklarla Batı Müziği" adlı açıklamalı programı da yapmıştır (Yönetken, 2006, s. 174-175).

4 1928 İstanbul doğumlu Hasan Kocamaz, ağız armonikası çalmasıyla tanınmış, Türkiye caz tarihinde ilklerin yaşanmasında önemli rol oynamıştır (Gülsoy, t.y.).

Şekil 4. Officers' Club dış ve iç mekân, 1963.

Kaynak: Hoffman, t.y.

Avusturya Caz Kuartet orada çalmış ve Pekcan onlarla profesyonel müzik hayatına başlamıştır (Dikeç, 1988, s. 6). 1933 İstanbul doğumlu olan Pekcan, VOA'nın yayınları aracılığıyla cazla ilgilenmiş ve 7 yaşında davula merak salmıştır (Pekcan, 1996; Tunçağ, 1996). Cüneyt Sermet, Pekcan'a davulu nasıl çalacağını çoğunlukla kendisinin öğrettiğini, sopaları alıp fırça vererek "süpür şuraları" dediğini ve onun Türkiye'nin en iyi süpürge kullanan davulcusu olduğunu belirtir (Sermet, 2011; Akyol, 2016b, s. 167'de aktarıldığı gibi). Pekcan, Haydarpaşa Lisesi'ni bitirdikten sonra askerliğini yapmak üzere Ankara'ya gelir ve sonrasında Amerikalıların kurdukları Türkiye-ABD Ortak Askeri Kurulu olan Jusmmat'ta tercüman olarak çalışmaya başlar. Bu sayede 1950'li yıllarda Amerikalıların açtıkları kuruluşlarla yakın ilişkide olmuş, plak temininden konserlere, düzenli programlara dek birtakım imkânlarla kolaylıkla ulaşmıştır. 1950'li yılların başından 1980'lere kadar Ankara'da yaşadığı dönemde, radyo-televizyon programlarıyla, icralarıyla ve bu müziğe meraklı herkes için adeta bir okul olmasıyla kentin caz dünyasına damgasını vurur. Sadece Ankara'da değil tüm Türkiye'de caz müziğinin tanınması ve yaygınlaşması Pekcan'ın sayesinde olmuştur demek abartılı değildir. O dönemlerde Ankaralıları kendi sözleriyle verdiği tavsiyeler şöyledir; "Amerikan pazarlarında zaman zaman çok iyi caz plaklarını ucuz fiyata bulmanız mümkündür... VOA radyosunun her akşamki programını dinlerseniz o bile yeter çünkü her akşam saat 21.15'ten 23.00'e kadar 45 dakika popüler ve 45 dakika da en iyi seçilmiş caz plakları

dinleyebilirsiniz." (Pekcan, 1960, 1 Temmuz, s. 6). Murat Ulus ise onun eğitici tarafını şöyle anlatır:

O yıllarda Erol Pekcan'ın Çevre sokakta evi vardı yanlış hatırlamıyorsam, oraya toplardı bizi plak dinletirdi. Caz müziği, mesela bir tane şarkıyı seçerdi o plak biterken o şarkının başka bir kişi tarafından çalınmış değişik bir versiyonunu dinletirdi. O biterken aynı parçanın gene 3. versiyonu falan böyle çok versiyonlu parçalar dinledikçe bizim kulaklarımızın ufku açıldı (Murat Ulus, Kişisel iletişim, 25 Ekim 2020).

Öte yandan Officers' Club, yıllar içinde çalan orkestraların kalitesi açısından, özellikle müzisyenler arasında çok popüler ve müstesna bir yer olarak değerlendirilir. 1950'li yılların sonlarında kulüpteki ortamı davulcu Metin Hamurabi şu şekilde aktarmaktadır:

Onların müziği [caz] yapılıyordu başka olamaz, belki arada böyle çalabilirler ama onların ordu evi, onların yeri olduğu için orada hâliyle onların müziği yapılacak. Ankaralı müzisyenler için cidden, sanki senfonide çalışmış gibisin orada çaldıysan, çalabiliydesen. Bizim sektöre hem manevi açıdan hem de bilgi açısından cidden faydası oldu (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

NCO Club ise ilk olarak Maltepe, Ali Suavi Sokak'ta açılmış, 1970'li yıllarda önce Emek 8. Cadde'ye, ardından 1971-1972 yıllarında Balgat'taki Amerikan üssüne taşınmıştır. Officers' Club gibi NCO Club'a da Türkler gire-

memektedir (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020). Erol Pekcan ile Melih Gürel, 1958 yılına kadar NCO Club'ta beraber çalmışlardır (Gence, 1960c, s. 9).

1950'li yıllarda Ankara Radyosu'nun yayınlarında cazla ilgili emisyonların çeşitlenerek devam ettiği görülür. Sevinç Tevs, 1952'de Niyazi Erden Orkestrası eşliğinde programlar yapar (Meriç, 1999, s. 162). 1954 yılında Erdoğan Çaplı, Erol Pekcan'la birlikte Erdoğan Çaplı Radyo Orkestrası adıyla caz programlarına başlar (Çağlayangöl, 2010, s. 197). Caz eleştirmeni, yazar, kontrbasçı Cüneyt Sermet de aynı yıl Ankara'ya taşınır. 1958 yılında kendisinin de yer aldığı radyo kaydında Erol Pekcan, Melih Gürel, Atila Garai ve Tommy Hardy'den oluşan orkestranın ne kadar güzel çaldıklarını, Amerika'daki orkestralardan farkları olmadıklarını dile getirmiştir. Kaydedilen parçalar, standartlardan, *Give Me The Simple Life*, *What's New*, *All The Things You Are* ve *Flamingo*'dur (Sermet, 1996a, s. 52). Macar olan Atila Garai ve Tommy Hardy, muhtemelen 1956 yılında ülkelerinde gerçekleşen devrimin kırılmasından sonra uygulanan baskı rejiminden yurt dışına kaçanlar arasında Türkiye'ye gelmişlerdir. Sermet, Erol Pekcan, Muvaffak Falay ve Melih Gürel için "Ankara'daki talebelerim" şeklinde bahsetmektedir. 1936 doğumlu Melih Gürel ve 1938 doğumlu Metin Gürel kardeşler o dönemlerde konservatuarda korno ve fagot öğrencileridir. Caza meraklıdırlar. Metin Gürel, öğrencilik yıllarında cazla ilgili nota temini ve çalma imkânı açısından Türk Amerikan Derneği'nin olanaklarından faydalandığını belirtir (Melih Gürel, Kişisel iletişim, 18 Aralık 2020). Sermet'in Metin Gürel için yorumları ise şu şekilde olur:

Korno gibi icrası son derece güç bir alette bu ton ve fasilite insanı hayrete düşürüyor. Hatta öyle ki icra tarzı, çıkardığı ton ve fasilite bakımından Bob Brookmeyer'in pistonin trombonunu hatırlatan kornocu için dünyanın en iyi caz kornocularından (belki de en iyisi) biri tabirini kullanabiliriz (Sermet, 1996b, s. 53).

Bu programlar hakkında Mimaroglu, "ilk defa Ankara Radyosu'nda çalan bir orkestra, programlarının tamamını caz müziğine ayırmaktadır" şeklinde yorum yapar. Yine Mimaroglu, Melih Gürel için şöyle yazar: "Amerika'da

bile caz çalan kornocuların sayısı pek azken Türkiye gibi cazda çok geri kalmış bir memlekette dünya ölçüsünde olmaya aday bir kornocunun yetişmesi gazete sütunlarına geçmeye değer bir olay" (Mimaroglu 2013, s. 115). Erol Pekcan orkestrasında zaman zaman kadrolar değişir. Melih Gürel korno, Müfit Kiper trompet, Willy Fashinger piyano, Selçuk Sun kontrbas ve kendisi davul çalar (Sermet, 1996b, s. 53). Kiper ve Fashinger İstanbul'dan muhtemelen birkaç program için gelmişlerdir. Ankara'da caz alanında en önemli figürlerden biri olan 1934 İstanbul doğumlu olan Selçuk Sun ise Melih Gürel gibi konservatuardandır ve onunla sınıf arkadaşıdır. Muvaffak Falay'dan çok şey öğrendiğini dile getiren Sun, mezun olduktan sonra 1960 yılında İskandinav ülkelerine gider. Avrupa'daki caz başçaları yarışmasında ikinci olur, uzun yıllar yurt dışında çalar, ardından tekrar yurda dönerek Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'ndan (CSO) emekli olur (İnanç, 1996, s. 54-55). Radyodaki bir diğer program, Metin Gürel'in haftada 1 gün, 15 dakikalık emisyonudur. Kendisine diğer müzisyenlerin yanı sıra Okay Temiz de eşlik eder (Metin Gürel, Kişisel iletişim, 18 Aralık 2020). Radyoda yabancı ve yerli dans müziği orkestraları da emisyonlara katılırlar. Yerli orkestraların en ünlüleri Cemil Başargan, Orhan Sezener ve Yaşar Güvenir şefliğinde olanlardır. Haftalık program listesinden bir örnekte; Pazartesi 18.00: Cemil Başargan Orkestrası, solist Melih Akbay; Salı 18.00: Erol Pekcan ve Arkadaşları; Çarşamba 18.00: Orhan Sezener Orkestrası, solistler Zeki Yılmazcan, G. Çolakoğlu; Cuma 18.00: Nico D'Agostino, solist Ayfer Azuz isimleri dikkat çeker ("Anteniniz Etrafında Dolaşan Müzik," 1959, s. 15).

Amerikalı müzisyenlerin gerçek anlamda ilk önemli Türkiye ziyareti, Nisan 1956'da Dizzy Gillespie Orkestrası'nın Ankara ve İstanbul'da konserler vermek üzere gelişidir. Sanatçıların gelecek olmasının haberi Ankara'da cazla ilgilenen müzisyenler arasında oldukça heyecan yaratır. Cüneyt Sermet ve Muvaffak Falay Gillespie'nin gelişini Esenboğa havaalanında karşılamak üzere gösteri düzenlerler (Şekil 5). Bir orkestra oluşturulur; Muvaffak Falay trompet, Hayri Maktav tenor saksofon, Celal Bozkurt alto saksofon, Sabahattin Doğangöz trombon, Erol Pekcan davul, Süheyl Denizci⁵ kontrbasta yer alır. Orkestranın arkasına kolej talebeleri yerleşir ve "Welcome Dizzy Gillespie" yazan afişler asılır. 20-30 kişi

5 1932 İstanbul doğumlu olan Süheyl Denizci, piyano, tenor saksofon, flüt ve vibrafon çalmış, 1950'li yıllardan itibaren çoğunlukla İstanbul'da yaşamış, 1982'de TRT Hafif Müzik ve Caz Orkestrası'nın kurulmasını sağlamıştır (Süheyl Denizci, t.y.). Gillespie'nin karşılanma töreninde kontrbasçı olmamasına rağmen o günün şartlarında mecburen bu görevi üstlenmiş görünmektedir.

Şekil 5. Dizzy Gillespie, Muvaffak Falay, Süheyl Denizci, Sabahattin Doğangöz 1956.

Kaynak: Bengi, 2016.

Şekil 6. Büyük Sinema, 1949.

Kaynak: VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter no: 1807.

kadar bir karşılaşma grubu oluşur. Gillespie orkestrası uçaktan indiğinde pistin girişinde orkestra hazır bekler ve Cüneyt Sermet'in önerdiği *Good Bait* parçası aranjan edilerek çalınır (Sermet, 2011; Akyol, 2016a, s. 167'de aktarıldığı gibi). Gillespie'nin trompetçi olması dikkatinin Muvaffak Falay'da toplanmasına neden olur. Falay o anları şöyle dile getirir:

Tayyare geldi, indi, merdiven açıldı, aaa bir baktım bir sürü arap iniyor, dedim bu ne? Dizzy'i biliyorum da diğerlerini beyaz sanıyorduk. Başladık çalmaya... notalar benim sırtıma iğneli, oradan bakıp çalışıyor bizimkiler. Gazeteci şu bu herkesi ite ite geldi Dizzy tam iki metre önüme. Nasıl bakıyor bana, şaşırды, böyle bir trompet. Parçayı keser kesmez sarıldı bana, sarmaş dolaş olduk... Amerika'ya döndüğünde demeçler vermiş, 'Dizzy Gillespie, Ortadoğu turnesinde Roy Eldridge ve Miles Davis kadar iyi olduğunu söylediği bir trompetçi keşfetti' diye başlıklar çıkmış... (Karabatı, 1997, s. 45).

Sermet'in de aktardığına göre Muvaffak Falay çok beğenilir. Gillespie Orkestrası, 1949 yılında açılan Sıhhiye'deki Büyük Sinema'da üç akşam konser verir (Şekil 6). İlk akşam konservatuvarın müdürü Mithat Fenmen'le Muvaffak Falay seyirciler arasında en ön sırada seyre-

derler. Gillespie, Falay'ı sahneye çağırır ve "Türkiye'ye dikkat edin, muazzam bir trompetçiniz var burada" diyerek iltifat eder (Falay, 2011, Akyol, 2016a, s. 46-47'de aktarıldığı gibi). Orkestra, Ankara'da yaklaşık bir hafta kalır (Uyar, 2016, s. 58). Konseri izleyenlerden birisi de Okay Temiz'dir. Hayran kaldığını, hatta davulun pedalında motor mu var, elektrikli bir şey mi takıldı diye gidip baktığını hatırlar. Ekibin davulcusu Charlie Persip'tir. Temiz, onun "1 numara big band davulcusu" ve en iyisi olduğunu söyler (Okay Temiz, Kişisel iletişim, 29 Eylül 2020). Orkestra, Türk-Amerikan Derneği'nin bahçesinde de bir konser verir (Gökatalay, 2018, s. 224). Konserin seyircileri Amerikan büyükelçiliğince davet edilenlerdir ve ilgi büyük olur. Dışarıda kapıda özellikle gençlerden oluşan bir kalabalık konseri seyretmek için birikir. Sahneye önce Türk müzisyenler çıkar, Dizzy Gillespie gençler içeri alınacağı kadar sahneye çıkmaz. Üçüncü gecede ise orkestra, Kızılay Meşrutiyet Caddesi'nde yer alan İntim Pavyonu'nda yerel müzisyenlerle *jam session*⁶ yapar. Turun Ankara ayağında Cüneyt Sermet'in çok önemli katkıları olur. Orkestrayla ve özellikle tur menajeri Mars-hall Stearns ile müzik direktörü ve aranjörü Quincy Jones'la bağlantılar kurar. Konserlerden önce Sermet'in evine gidilir, Gillespie ile Sermet satranç oynarlar. Sermet, İstanbul'da olan Arif Mardin'i Ankara'ya çağırır ve

6 'Jam session' deyimi, 30'lü yıllarda ortaya çıkmış, düzenli olarak bir arada çalmayan müzisyenlerin önceden prova yapmadan, herkes tarafından bilinen parçalar üzerine birlikte çalmalarını anlatmak üzere kullanılmıştır. 'Head' tabir edilen eserin melodi kısmından sonra 'jam'e katılan sanatçılar sırayla solo yaparlar ve sonunda tekrar melodiye dönülerek eser tamamlanır. Jam session, düzenli programlarda olduğu kadar iş dışı saatlerde de yapılmaktadır. Özellikle gençler arasındaki jam sessionda eğitim amaçlı, eserin yapısına sadık kalınmaksızın doğaçlama yapılır, fikir alışverişleri yaşanır (Carles, Clergeat ve Comolli, 1988, s. 515).

Quincy Jones'la tanışır. Aranjanlarını Jones'a gösteren Mardin, Berklee Müzik Okulundan bu vesileyle burs kazanır ve kariyerinin şekilleneceği ABD'ye gider (Uyar, 2016, s. 60).

1 Şubat 1958 günü Türk-Amerikan Derneği'nin yeni binasının mahzeninde bir konser gerçekleştirilir. Bu konseri, "Türkiye'de Türk müzisyenleri tarafından yapılan cazın tarihinde en önemli olay" olarak niteleyen Mimaroğlu, hali hazırda radyo programları yapan orkestranın başarısından övgüyle söz eder. Konseri veren Erol Pekcan Orkestrası'nda Pekcan davul, Selçuk Sun kontrbas, Atıla Garai piyano, Angelo Rota trompet ve Melih Gürel korno çalar. Henüz öğrenci olan Melih Gürel'in konserde çalabilmesi için konservatuar yönetim kurulunu ünlü besteci Ulvi Cemal Erkin ikna eder (Mimaroğlu, 2013, s. 115).

1958 yılının üçüncü konseri Dave Brubeck Orkestrası'nın Amerikan hükümetince düzenlenen Avrupa ve Asya turları kapsamında Türkiye'ye gelmesidir. Türkiye turnesinin caz tarihi açısından ayrı bir önemi söz konusudur. Caz müziğinde genel ritmik tartım, Afrika ve Avrupa müziklerinde rastlanılan 3/4, 4/4, 6/8 gibi düzenli yapılar üzerinedir. Çoğunlukla Balkanlar ve Anadolu'da görülen 5/4, 9/8 gibi aksak tartımlar ise cazda Brubeck'in 1959 yılında basılan *Time Out* albümünde ilk defa duyulur. *Take Five* ve *Blue Rondo a la Turk*, Brubeck Orkestrası'nın Türkiye'de dinlediği müziklerden etkilenmeleri sonucu ortaya çıkan aksak tartımlı ilk bestelerdir. Büyük Sinema'da yapılan konserde, orkestrada, Brubeck piyano, Paul Desmond alto saksafon, Joe Morello davul ve Eugene Wright kontrbasta yer alır. Erol Pekcan, Selçuk Sun ve Melih Gürel, konserden bir gece önce orkestrayla kaldıkları Barıkan Oteli'nde jam session yaparlar. Ertesi gün konser sırasında Brubeck tarafından sahneye davet edilerek beraber çalarlar. Selçuk Sun konuyla ilgili anılarını şöyle dile getirir:

[...] Brubeck'le konserden bir gece önce Barıkan Oteli'nde birlikte çaldık... Çok hoşlarına gitti. Konser akşamı arada gelip Melih'le bana şimdi birlikte çalacağız dedi. Anlamadık. Sahneye çıkıp, isminizi anons edeceğiz ve birlikte çalacağız dedi. Heyecandan elimiz ayağımıza dolandı. Adam o yılların en iyi piyanistlerinden ve bir konserde birlikte çalacağız diyor (İnanç, 1996, s. 55) (Şekil 7).

Şekil 7. Selçuk Sun, Dave Brubeck, Melih Gürel, Paul Desmond, Erol Pekcan, 1958.

Kaynak: İnanç, 1996, s. 54.

Gerek Paul Desmond, gerek Dave Brubeck Melih Gürel ve Selçuk Sun'un ABD'ne gitmeleri için teklifte bulunurlar. Sun'un Boston'da eğitim görmesi için burs çıkarılırsa da askerlik durumundan gidemez. Melih Gürel ise dil bilmediği için gitmek istemez (Ötenel, 2013, Akyol, 2016c, s. 145'te aktarıldığı gibi).

1950'li yıllarla beraber o zaman 'Yenişehir' adıyla adlandırılan Sıhhiye, Kızılay ve Maltepe, yeni yerleşim alanları olarak sosyal hayatın geliştiği bölge olmuştur. Konserlerin yapıldığı Büyük Sinema'nın yanı sıra önceden açılmış olan Ankara Palas ve Süreyya'nın dışında, bu bölgede İntim Pavyonu, Kulüp Yaşar, NCO Club, Balin ve Barıkan Otelleri şık restoran ve gece kulüpleriyle caz müziğinin dinlenebileceği mekânlar olarak dikkati çeker.

Kentin gastronomi, müzik, dans gibi kültürel yaşamına damgasını vuran Süreyya, Karpiç Lokantası'nın baş garsonu olan Beyaz Rus Serj Homyak tarafından 1943 yılında açılır. Serj Homyak'a Süreyya ismini veren Atatürk'tür (İpekeşen, 2011a). Kızılay'ın merkezinde Soysal Apartmanı'nın giriş katında, adeta apartmanın adı gibi sadece "Süreyya" yazan pavyon, açıldığı yıldan 1965 yılındaki kapanışına kadar Ankara'nın en lüks mekânı olmuştur (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).⁷ Demokrat partinin en şaşıla döneminde popüler olan Süreyya'da ağırlıklı olarak caz müziği çalınmakla beraber daima yabancı dans müziği orkestraları

7 Tanyer'in araştırmasında Süreyya'nın kapanış yılı 1963 olarak geçmektedir. Hamurabi, 1964 yılının mart ayında nişanlandığını ve orada kutlama yaptıklarını anlatmış. 1965'te bina yıkılırken Süreyya ve eşinin Gökdelen'in yanından yıkımı ağlayarak seyrettiklerine şahit olduğunu belirtmiştir (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

yer almıştır. 1950'li ve 1960'lı yıllarda, çoğunlukla İtalyan orkestralar, dönemin İtalyan, latin ve tango gibi popüler türlerdeki dans şarkılarını seslendirmişlerdir. Tanyer'in aktardığına göre, diplomat Semih Günver'in anekdotları bu orkestralardan biri hakkında bilgi vermektedir: "Renzo, yakışıklı ve sempatik şarkıcısıydı...Dominico Modugno'nun şarkılarını, 'Arrivederci Roma'yı, 'Volare'yi, 'No Dimenticare Piu'yu ve İtalya'da beğenilen en son şarkıları, orada dans ederken öğrendik." Adı geçen Renzo Bonaveri, Mario Cavaceppi Orkestrası ile söylemektedir ve 1958 yılı mart ayında Süreyya'da çalmışlardır (Tanyer, 2011, s. 244).

İntim Pavyon, 1949 yılında, Kızılay Meşrutiyet Caddesi'nde açılır (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020). Konservatuardan ve dışardan birkaç kişiyle grup kuran Falay, mezun olmadan önce "Yenişehir'de tam böyle yolun üstünde kahve gibi" diye tarif ettiği muhtemelen İntim Pavyonu'nda çalar. Atmosferi şu şekilde dile getirir:

Çok entelektüel insanlar gelip oturuyor ve dinliyorlardı. Yavaş yavaş doldu orası. Erol Pekcan, başka kim vardı? Kontrbasçı mektepten alıyordum bazen, Selçuk Sun vardı. Yani 3-4 kişi çalışıyorduk. Saksafon vardı, amatör, tenor saksafon çalardı... Nota yok, plak yok... Hep kulaktan çaldık, o da iyi oldu... 1951'den 1954'e kadar (Falay, 2011, Akyol, 2016a, s. 45'te aktarıldığı gibi).

Falay, orada kendi grubunun yanı sıra İtalyan, İspanyol müzisyenlerle ve Amerikalı subaylarla, caz standartları hatta Charlie Parker parçaları, blueslar çaldıklarını, jam session yaptıklarını söyler (Uyar, 2016, s. 53-54). Ayrıca Cüneyt Sermet de 1958 yılında İntim'de Atıla Garai Trio'sunu dinlediğinden bahseder. Trio'da bu defa davulda Sandu yer almaktadır. Sandu, Okay Temiz'in aktardığına göre (Kişisel iletişim, 29 Eylül 2020) Brezilyalıdır. Sermet, gerek kulüp yönetimini gerek müzisyenleri çok takdir eder ve Türkiye'de dinlediği en iyi caz müziğinin bu lokalde olduğunu yazar (Sermet, 1996a, s. 52). Temiz'e göre İntim, yıllar içerisinde elit kesime hitap etme potansiyelini kaybetmiş, giderek kalitesinden ödün

vermiştir (Okay Temiz, Kişisel iletişim, 29 Eylül 2020). 1950'li yıllarda Yaşar Güvenir,⁸ İzmir Caddesi'nde Kulüp Yaşar'ı açar. Güvenir'in kendisi hem kulübü işletmiş hem sahnede yer almıştır. Pek çok müzisyen orada çalışmış, genellikle dönemin popüler, dans müzikleri çalınmakla beraber ara sıra caz parçaları da repertuarlarda yer almıştır. Okay Temiz, 1957-1959 yıllarında orada Metin Gürel ve İlhan Torgul'la çalıştıklarını Ahmad Jamal, Ramsey Lewis gibi Amerika'da dönemin güncel olan müzisyenlerinin parçalarını seslendirdiklerini belirtir. 1967-1968 kışında kulüp kapanır. 1959'da bir başka kulüpte, Bestekâr Sokak'ta yer alan Babylon'da Okay Temiz, Levent Ağralı (p),⁹ Vedat Gür (acc), Zeki Yılmazcan (v) ile çalarlar (Şekil 8). Babylon, Süreyya gibi elit mekânlardan biridir ve ağırlıklı olarak dans müziklerine yer verilen programlar yapılır (Okay Temiz, Kişisel iletişim, 29 Eylül 2020). Maltepe'de yer alan Bomonti'de ise Orhan Sezener, Erdoğan Çaplı'yla çalmaktadır. Sezener'in ayrıca program yaptığı kendi orkestrasının tamamı konservatuar mezunudur (Bilgin, 1953c, s. 262-263). Hamurabi, caz çalınan mekânlara ek olarak Dikmen'de Moulin Rouge'dan bahseder. Kulübün adı gibi gerçekten değirmen şeklinde inşa edildiğini, Erol Pekcan'ın *Jusmmat*'tan tanıdığı Amerikalılarla orada çaldığını, mekânın daha sonra yangın sonucu yok olduğunu belirtir (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

1950'li yıllarda açılan Barıkan Otel, günümüzde İzmir Caddesi'nin Necati Bey'e doğru dönen kısmında kalan, o zamanki adıyla Uçar Sokak'tadır. Konser için gelen yabancı orkestralar bu otelde ağırlanmış ve 'jam session'lar burada yapılmıştır. 1958 yılında İzmir Caddesi'nde açılan Balın Otel'de ise Gül Ağacı adında alt kattaki kulüpte ve ayrıca roof'ta programlar yapılır. Öte yandan Ankara Palas'taki aktiviteler de devam etmektedir. Ankara Palas, o yıllarda diğer kulüp ve otellere göre elit ambiyansını korur. Hamurabi, Palas'taki ortamı şu şekilde ifade eder:

O yıllarda siz böyle yaşayan, tabir-i caizse kalbur üstü insanınız. Cebinizde bir davetiye var, orada yazıyor, sol aşığıda, 'Ankara Palas Salonlarında.' Eğer öyle Ankara

8 1928 İstanbul doğumlu Güvenir, kanun, akordeon, piyano çalmış, şarkı söylemiştir. Lisedekeyken Officers' Club'ta profesyonel olarak çalmaya başlamış, radyoda Şevket Yücesaz orkestrasında solist olarak katılmıştır. 1956'da bestelediği 'My Crazy Baby'yi İtalyan şarkıcı Mina söylemiştir. 1959'da CACEM'den (Milletlerarası Kompozitörler Tescil Komitesi) sertifikalı ilk Türk bestecisi ve kompozitör unvanı almıştır (Yaşar Güvenir, t.y.).

9 Parantez içinde çalgıların isimleri kısaltılmış şekilde verilecektir. Buna göre; p-piyano, b-kontrbas/bas gitar, d-davul, acc-akordeon, v-vokal, tr-trompet, ts-tenor saksofon, vl-keman, vb-vibrafon, g-gitar, perc-percussion.

Şekil 8. Babylon. Levent Ağralı (p), Vedat Gür (acc), Zeki Yılmazcan (v), Okay Temiz (d), 1959.
Kaynak: Okay Temiz Arşivi.

Şekil 9. Ankara Palas. Happy Boys Orkestrası, t.y.
Kaynak: Happy Boys, t.y.

Palas salonlarında yazan bir davetiyeniz var ise hilafsız çok şanslısınız. Başka bir yeriniz var.... Şimdi gece kulübü onun alt katı olan yer. Nefis bir yer. Ambiyans deniyor ya, o insanlar, o hava, kadınların kullandığı o parfümler taşlara mermerlere işliyor. İçeri bir giriyorsun püfffff... Şimdi balo diyorsun 12'de bitiyor. 3'ten 4'ten önce balo biter mi ya? 12'de biter mi düğün mü bu? 12 gecenin en ortası (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

1957-1958 yıllarında kente gelen ve Ankara Palas'ta çalan yabancı orkestralar içinde en popüler olan İtalyan 'Happy Boys'dur (Şekil 9). Piyano, bas, davul, vibrafon, saksafon enstrümanlarının yer aldığı orkestrada solistler Micio ve Netta Murro'dur. Nino Donzelli orkestranın şefidir ve zaman içinde grup elemanlarında değişmeler olmuştur (Happy Boys, t.y.). Türkiye'ye birkaç defa gelen toplulukta gerek sanatçıların birden fazla enstrüman çalması gerek repertuarları gerek sahne adabı, program sunumlarıyla Ankaralıları hayran bırakırlar. Hamurabi, "Bizim ülkede orkestracılığın gelişimini bu ecnebiler sağladı. Onlardan gördük" der (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020). Yine aynı dönemde Gar Gazinosu'nda Nico D'Agostino Orkestrası çalar. Happy Boys gibi İtalyanlardan oluşan büyük orkestra bir yandan da Ankara Radyosu'nda emisyonlara katılır. Trompetist D'Agostino, emisyonlarda Orhan Sezener Orkestrası'nın da solistliğini yapar (Bilgin, 1953a, s. 262-263). Ankara'da yaklaşık 1956-1960 yılları arasında bulunan Pier İvo Orkestrası'ndan da söz edilmektedir. Orkestrada: Netta Murro (v), Othello Garofoli (tr), Mario Antonelli (p, v),

Pier İtalo (b), Giorgio Federiconi (d) yer alır (Gence, 1960a, s. 6).

1960'lar: Caz ve Dans Müziğinde Popülerleşme

1960'lı yıllar Ankara'da caz müziği açısından genel olarak 1950'lerdeki gelişmelerin sürdürülmesi niteliğindedir. Mekanlar, gece kulüpleri ve otellerde yoğunlaşırken radyo programları ve konserler de devam eder. Müzisyenler açısından İstanbul'dan ve yurt dışından gelenlerin yanı sıra yeni isimler de ortaya çıkar.

Dönemin ilk konseri, 18-19 Ocak 1960 tarihinde Red Nichols Orkestrası'nın ABD'nin kültür elçisi olarak Ankara'ya gelişi (International Music Calendar, 1961). Orkestra, konserden sonra Balın Oteli'nde Metin Gürel'le jam session yapar (Metin Gürel, Kişisel iletişim, 18 Aralık 2020).

18 Mart 1960'da bir başka Amerikalı, VOA Radyosu caz programı yapımcısı Willis Conover, Amerikan Haberler Merkezi (USIS) tarafından dünya turuna gönderilmiş, bu kapsamda Ankara'ya da gelmiştir. Esenboğa havaalanında kendisini Erol Pekcan, Selçuk Sun, Melih Gürel, Tuncer Tanyol ve diğer ilgililer karşılar. Bulvar Palas Oteline yerleştikten sonra Amerikan Haberler Merkezine (USIS) gidilerek "tape" dinlenir ve gece Tenis Kulübü'nde Erol Pekcan Orkestrası'nın da çaldığı, İstanbul'dan piyanist Birol Boyer ve Hasan Kocamaz'ın da katıldığı bir yemek düzenlenir. Ertesi gün Conover, Ankara Radyosu program müdürü Mahmut Öngören ve Salvo Azuz'la tanışmış, Türk müziği hakkında bilgi edinmiştir. Daha sonra USIS'te kalabalık bir topluluğa caz hakkında konferans

verir. Ankara Radyosu'na üç program hazırlar ve Melih Gürel, Selçuk Sun ve Pekcan'ın çaldıkları *You and the night and the music, What's New ve Yavuz* parçalarının kaydını alır (Pekcan, 1960, s. 12-13) Conover, Ankara'daki ortamı şu şekilde değerlendirir:

... çok iyi müzisyen olabilmek için büyük cazcılarla beraber çalmalı ve çalışmalıdır. Bu fırsat burada yok. Buna rağmen hakikaten çok iyi müzisyenlere rastladım. Birçokları da ilerisi için ümit vadediyor. Yalnız hepsinin güzel müzik yapsalar bile kendilerini anlayıp, dinleyecek kimse bulamamaktan korktuklarını fark ettim. Belki haklı olabilirler. Ancak bu hakikat olsa bile onlara tavsiyem şu olacaktır: Caz müziğinin saygı gösterilecek ve zevkle dinlenecek bir müzik olduğuna, sebat ile yılmadan çalışarak herkesi ikna etmelidirler... Birçok kimselerin de Rock'n'Roll'u cazla aynı şey zannettiklerini gördüm. Halbuki bunlar tamamen ayrı şeyler. Çıktıkları yer aynı fakat yükseldikleri yer değişik... Müzik aletleri aynı fakat çalanlar ve çalış şekilleri tamamen ayrıdır (Kuranel, 1960, s. 6-7).

İlerleyen yıllarda, Nejat Cendeli, Erol Pekcan, Tuna Ötenel, Atilla Özdemiroğlu, Selçuk Sun'dan oluşan bir orkestra yine USIS'in salonunda konser verir (Tunçağ, 2001, s. 54). 1928 İzmir doğumlu Nejat Cendeli, Cüneyt Sermet'in yönlendirmesiyle caza merak salmış, 1960'lı ve 1970'li yıllarda Ankara'da ağırlıklı olarak Officers' Club'da çalışmıştır (Focan, 2013, s. 111-112).

Aynı yılın 2 Temmuz günü Büyük Sinema'da pek çok orkestranın katıldığı bir konser düzenlenir. Programda hem caz hem dans orkestraları yer alır. Organizasyon Melodi Müzik Mecmuası tarafından yapılmış ve gelirinin hazineye verileceği belirtilmiştir. Katılan orkestralar şunlardır: Erol Pekcan ve Arkadaşları, Erol Erginer ve Arkadaşları refakatinde Ayfer Demiray, Pampanini Orkestrası ve solist, Enzo Bruni, Happy Boys Orkestrası ve solist Micio, Orduevi Orkestrası ve solist Tanju Okan, Deniz Harp Okulu Vokal Grup ve Orkestrası Somer Soyata ve Arkadaşları. Repertuarlar incelendiğinde caz gruplarının latin, dans gruplarının da caz parçalarına yer verdikleri görülür (Konser Programı, 1960, s. 4-5).

1950'li yıllarda açılan gece kulüpleri ve oteller 1960'larda da faaliyetlerini sürdürürler. Dans orkestralarının repertuarında yavaş yavaş tango ve latinlerin yanı sıra rock'n'roll da yer almaya başlar. Caz standartlarından parçalar da 1950'li yıllarda olduğu gibi çalınmaya devam

eder. Dans orkestralarında yer alan çalgılar; piyano, akordeon, klarnet, saksafon, trompet, davul ve bazen de kontrbasta oluşmaktadır. 20.00 civarında başlayan programlar, ortalama 24.00'e ve bazen daha geç saatlere kadar devam eder (Murat Ulus, Kişisel iletişim, 25 Ekim 2020).

Caz da söyleyen Tülay German, Ankara anılarında, "Bazı geceler Süreyya'ya bazen de İntim'e gidiyoruz arkadaşlarla. Nereye gitsem ısrar, kıyamet sahneye çıkartıp şarkı söyletiyorlar. Alıştım artık, bir gece Süreyya Bey sordu: "Çalışır mısın burada? 75 lira verebilirim" diye kulüplerden bahseder (German, 2019, s. 63). German, 1962'de Barıkan Otel'de, 1964'te İntim Pavyon'da çalışır. İntim'de çalanlar arasında Süheyl Denizci Orkestrası da yer alır. Kimi geceler jam session yapılır. Bunlardan birinde kendi programlarını bitirip oraya gelen, Erol Pekcan, Pier İvo, ve Netta Murro gibi isimler çalarlar, Netta Murro'nun *The Nearness Of You, I May Be Wrong But...* şarkılarını söylediği anılarda aktarılır (Demiray, 1960b, s. 2). Süreyya'da Jose Montalban Orkestrası vardır (Demiray, 1960b, s. 2). Metin Gürel orada aynı gecede iki farklı program olduğunu, kendisinin yemek boyunca klasik batı müziği çaldığını, ilerleyen saatlerde İtalyan bir orkestranın dans müziği icra ettiklerini belirtmektedir (Melih Gürel, Kişisel iletişim, 18 Aralık 2020). Süreyya'da ve Ankara'nın çeşitli mekânlarında gitar ve piyano çalan Pepe (Giuseppe Cursi), özellikle latin müziğine dair geniş repertuarıyla kentin müzik hayatına önemli katkılarda bulunur. Mekânın 1964-1965 yıllarında çalan son orkestrası ise şarkı söyleyen ve gitar çalan Kanat Gür'ün şefliğinde Türk müzisyenlerden oluşur. Kanat Gür Orkestrası'nın kalitesinin diğer yabancı orkestraları aramadığı belirtilir (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

Okay Temiz, Balin Otel'de Metin Gürel, Coradi ve Daisy ile, Metin Hamurabi de Metin Gürel, Macar piyanist Kaan Arlond, Okan ve Taner Akansel ile çaldıklarından bahsederler (Şekil 10). Kaan Arlond, ayrıca Gar Gazinosu'nun içinde Rustik Bar'da piyano çalar (1968). Ankara Palas'ta ise 1960 yılında Happy Boys Orkestrası programlarını sürdürmektedir. Orkestra, konuk sanatçılara da eşlik eder. Bunlardan bazıları Amerikalı Vickie Henderson (Gence 1960b, s. 4-5) ve İspanyol Francesca'dır (Demiray, 1960a, s. 2). Yine Palas'ta Okay Temiz, Yaşar Güvenir (p), Salvo Azuz (b) ve İtalyan bir akordeoncu ile çalar (Şekil 11). Temiz, ayrıca Kulüp 47'de Şefik Uyguner (p), Giulia Bacci (çello), Freddie (vl) ve Işık Tapan

Şekil 10. Balin Otel. Kaan Arlond (p), Metin Hamurabi (d), Okan Akansel (g), Taner Akansel (b), 1968.

Kaynak: Metin Hamurabi Arşivi.

Şekil 11. Ankara Palas. Yaşar Güvenir (p), Salvo Azuz (aslında kontrbas ama Okay Temiz'le yer değiştirmişler), Okay Temiz (d), İtalyan akordeoncu (t.y).

Kaynak: Okay Temiz Arşivi.

(b) ile beraber çalışmıştır. Temiz, Kulüp 47'nin Süreyya kalitesinde bir mekân olduğunu, Kavaklıdere kavşağında bahçe içinde bir binada bulunduğunu belirtir. Repertuarları demi-klasik eserlerden oluşur. Dönemin başbakanı Adnan Menderes'in Fatin Rüştü Zorlu ve diğer kabine arkadaşlarıyla sık sık Kulüp 47'ye geldiklerini, yemek süresince orkestrayı dikkatle dinlediklerini, ilgilendiklerini ve onlara karşı çok saygılı davrandıklarını anılarında dile getirir. Öte yandan Okay Temiz, Kulüp Yaşar'da da Yaşar Güvenir ve Metin Gürel'le çaldıklarından bahseder (Okay Temiz, Kişisel iletişim, 29 Eylül 2020).

1960'lı yıllarda Gençlik Parkı'nın içinde eski nikah salonu olan Göl Gazinosu'nda Erol Erginer Orkestrası yer alır. Orkestra, Gino Episcopo (p), Hüseyin Çebi (tr), Okay Temiz (d), Işık Tapan (b), Erol Erginer (ts), Selahattin Tansel (v)'den oluşur (Demiray, 1960a, s. 2). Atatürk Orman Çiftliği bünyesinde Bira fabrikasının bahçesinde açılan Bira Parkı'nda Rio Caz Orkestrası ile solist Selahattin Tansel vardır. Bomonti'de ise bariton saksafoncu şef Pampanini'nin orkestrası çalar (Demiray, 1960c, s.2). Kızılay, Hatay sokakta, bir apartmanın çatı katında açılan Derya Kulübü'nde Melih Gürel, Tommy Hardy ve Sandu ile çalışmıştır (Melih Gürel, Kişisel iletişim, 18 Aralık 2020; Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

1960'lı yıllarda pavyon kelimesi, elit gece kulüplerini değil, avam barları tasvir etmeye başlar. Bununla beraber o zamanki pavyonların günümüzdekilere oranla çok daha nezih olduğu dile getirilir (Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020; Murat Ulus, 25 Ekim 2020). Murat Ulus pavyonları şu şekilde anlatmaktadır:

Çok çalacak yer yoktu ki o zaman Ankara'da. Mevcut müzisyenler-otel bile birkaç tane vardı-Onun için o barlarda çalıyorlardı yani ben mesela bossa novayı, işte, blues, efendim swing ritmi falan hep Kit Kat Bar'da Balarısı Özdemir'in kardeşinden öğrendim. O davul çalıyordu çok güzel bir davulcuymdu. Yani dansöze de çalıyorlardı ama böyle şeyler de latin de çalıyorlardı. Pavyonlar bir okul gibiydi o zaman (Murat Ulus, Kişisel iletişim, 25 Ekim 2020).

Metin Hamurabi de aynı şekilde bossa nova ritmi gibi latin müziğine ait unsurları Kit Kat Bar'da öğrendiğini, Tabarin Bar'da çaldığı orkestranın repertuarında *Sud-American* albümü adıyla bir repertuar dosyasına da sahip olduklarını söylemektedir (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

1960'lı yılların önemli olaylarından birisi Hava Kuvvetleri Dans ve Caz Orkestrası'nın kuruluşudur. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e ve NATO'ya üye olması Amerikan askeri kuvvetlerinin kültürel etkinliklerinden faydalanmasına da vesile olmuştur. Bu kapsamda ilk defa 1958 yılında Johnny Osiecki'nin *Airmen of Note* adlı hava caz bandosu Türkiye'ye konserler vermek için gelmiş, bu konserler genellikle hava üslerinde veya askeri gazinolarda yapılmıştır. Öte yandan hava askeri personelinin yurt dışı görevleri sırasında askeri üslerde duydukları caz müziğinin de etkisiyle "yeni teknoloji-yeni kültür" yaklaşımıyla Türk Hava Kuvvetleri bünyesinde de bir orkestra kurulması düşünülmüştür. Bu bağlamda 1961 yılında Orgeneral İrfan Tansel'in emri ile Hava Kuvvetleri Dans ve Caz Orkestrası kurulmuş, orkestranın şefliğine Orhan Seze-

ner getirilmiştir (Şekil 12). Sezener, kendi orkestrasından bazı müzisyenleri de bu orkestraya ekler (Orhan Sezener, t.y.). 1962 yılında, Glenn Miller orkestrasının saksafoncusu Yarbay Stanley Aronson Ankara'da görevli olarak bulunduğu sırada Amerikan Büyükelçiliğinde dinlediği orkestrayı çok beğenerek özellikle repertuar konusunda katkılarda bulunur. Gerçek anlamda ilk büyük orkestra (big band) olan bu topluluk, radyo emisyonlarına katılmış ve çeşitli vesilelerle konserler vermiştir (Baba, 2013, s. 86-88). Hava Kuvvetleri Dans ve Caz Orkestrası, 1960'lı yıllarda Ankara'da big band olarak en önemli, ciddi caz çalan orkestra olarak tanınır (Murat Ulus, Kişisel iletişim, 25 Ekim 2020).

1960'lı yılların diğer önemli olaylarından birisi Duke Ellington'ın orkestrasıyla Ankara'ya gelmesidir. Orkestra, Barıkan Oteli'nde kalır. Konserden iki gün önce Ellington'la, Nejat Cendeli (p), Aydemir Mete (b)¹⁰ ve Ali Çetinkaya (d)¹¹ öğleden sonra otelde jam session yaparlar (Şekil 13). Konser, 24 Kasım 1963 tarihinde Türk Filarmoni Derneği Salonu'nda (CSO salonu) yapılacaktır. 22 Kasım günü Başkan Kennedy'nin öldürülmesi haberi gelir. O gün Cendeli Officers' Club'ta çalarken mikrofona birisinin geldiğini ve "Sayın bayanlar, baylar lütfen soru

sormadan kulübü terk edebilir misiniz?" diyerek anons yaptığını hatırlamaktadır (Tunçağ, 2001, s. 54). Ellington orkestrasının konseri de tümüyle iptal edilir (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

1965-68 yılları arasında Cüneyt Sermet Ankara Radyosu Müzik Direktörlüğü'ne getirilir ve açıklamalı caz programları yapar. Erol Pekcan'ın radyo emisyonları devam eder, orkestrada yer alan Nejat Cendeli, Lenart Johnson isimli İsveçli bir alto saksafonunun da yayınlara katıldığından söz eder. İyi bir saksafoncu olan Johnson'un, birkaç defa Türkiye'ye geldiği, orkestralarla beraber çaldığı anlatılır (Okay Temiz, Kişisel iletişim, 29 Eylül 2020; Tunçağ, 2001; Tunçağ, 2013).

1960-1967 yılları arası, Officers' Club'ta genellikle Erol Pekcan liderliğinde rutin programlar ve 'jam session'larla devam etmiştir. O yıllarda çalan isimler arasında en sık rastlananlar: Selçuk Sun (b), Nejat Cendeli (p), Coradi Ubaldo (ts), Didi (b), Atilla Özdemiroğlu (vln, vb), Süheyl Denizci (ts, vb), Birol Soyurgal (ts), Hollandalı Arly Day (v), Gün Yüksel (v) ve Füsün Önal'dır (v) (Focan, 2013, s. 112). 1943 Ankara doğumlu, keman, vibrafon, trombon çalan Atilla Özdemiroğlu, o dönemlerde Amerikalılarla arkadaşlık ettiklerini, evlerinde Hammond org gibi

Şekil 12. Hava Kuvvetleri Dans ve Caz Orkestrası, Şef: Orhan Sezener, t.y.

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Hava Kuvvetleri Komutanlığı, 2020.

Şekil 13. Duke Ellington ve Aydemir Mete, 1963.

Kaynak: Ergir, 2015.

10 Aydemir Mete, 1929 Ankara doğumlu. Konservatuvarın kontrbas bölümünde okurken Muvaffak Falay'ın da yönlendirmeleriyle caza ilgi duyar. Ankara'da Officers' Club, Süreyya ve Orduevi gibi pavyonlarda çalmıştır (Bilgin, 1953b, s. 246).

11 Ali Çetinkaya, İstanbullu davulcudur. Kısa bir dönem Ankara'da çalıştığı anlaşılmaktadır.

bulunması güç enstrümanların olduğunu, bunları çalmalarına izin verdiklerini, plaklar dinlediklerini, Amerikan kütüphanesinden kitaplar aldıklarını dile getirmiştir. Officers' Club'ta orkestra, Erol Pekcan Quartet olarak lanse edilse de daima eklenmeler olduğunu, Amerikalı müzisyenlerin de geldiğini ve sık sık 'jam session'a dönüşüğünü söyler. Ayrıca Ankara'daki Jüpiterler, Üstün Poyraz Orkestraları, Cemil Başargan'ın tango orkestrası, Orhan Sezener'in Big Band'i, Küba Orkestrası Roberto Lorano ve Vasfi Uçaroglu gibi diğer dans orkestralarının hepsinde caz standartlarının da çalındığını belirtir (Çağlayangöl, 2014, s. 75). Erol Pekcan Officers' Club'tan ayrıldıktan sonra Metin Gürel Orkestrası 4 yıl boyunca orada çalar. Orkestrada, Yener Öngörü, Teoman Aras, Sülün Okan vokal, Alper Sözmén bas, Özgür Günay gitar çalmaktadır. Gürel, zaman zaman Nejat Cendeli ve Tuna Ötenel'in de katıldığından bahseder (Metin Gürel, Kişisel iletişim, 18 Aralık 2020). Aynı dönemlerde NCO Club'ta da yerli ve yabancı orkestralar çalarlar. Yine Metin Gürel, Okay Temiz'le orada 1960'lı yıllarda çalıştığını, caz müziğinin yanı sıra dans müzikleri de çaldıklarını belirtmiştir (Okay Temiz, Kişisel iletişim, 29 Eylül 2020).

Sihhiye Orduevi, gerek askerliğini yapan gerek diğer Ankaralı müzisyenler için çalma olanağının olduğu mekânlardan biridir ve o yıllarda özellikle öğleden sonra çaylarıyla ünlenmiştir. Her ne kadar dans ve dönemin popüler müzikleri çalınmaktaysa da caz müziği çalanlar arasında yolları burada kesişenler de dikkat çeker. Okay Temiz ve Metin Gürel 1964 yılında askerliklerini orada yapmakta ve beraber çalmaktadırlar (Şekil 14). 1938 İstanbul doğumlu Okay Temiz, Ankara Devlet Konservatuvarı vurmali çalgılar bölümüne girer. Metin-Melih Gürel'ler dönem arkadaşlarıdır. Caza olan ilgisi, VOA radyosunun yayınları, İzmir Caddesi'nde Amerikan Pasajı'ndan satın aldıkları plaklar ve okulda gece yaptıkları provolarla başlar (Gülsoy, 1998; Okay Temiz, Kişisel iletişim, 29 Eylül 2020). Aynı dönemde Tuna Ötenel babasıyla beraber keman-piyano ikilisi olarak Orduevi'nde çalmaktadır. 1947 İstanbul doğumlu Tuna Ötenel, küçük yaşlardan itibaren babasıyla beraber dans müzikleri öğrenmiş, ardından Ankara Devlet Konservatuvarı piyano bölümüne girmiştir. Metin Gürel aracılığıyla caza yönelmiş, Gürel, Ötenel'e saksafon hediye ederek ikinci bir enstrüman çalmasını sağlamıştır (Gülsoy, 2005, s. 31).

Büyük Ankara Oteli 1966 yılında açılmış, 1966'dan 1986 yılına kadar Ankara'nın tek beş yıldızlı oteli olma unvanını korumuştur. Açıldıktan sonra Erol Pekcan, Officers'

Şekil 14. Orduevi. Mesut Ali (p), Serdar (b) Okay Temiz (perc), t.y.

Kaynak: Okay Temiz Arşivi.

Club'tan ayrılarak otele geçmiş, kurduğu orkestralarla otelin 'roof'unda çalmıştır (Şekil 15 ve Şekil 16). Hamurabi o günleri şu şekilde dile getirir:

Erol abi o zaman Ankara'da olan üç büyük ismin (Güvenir, Başargan, Sezener) de önüne geçti. O zaman Erol abide iki tane adam var önemli, bir Alman piyanist var bir de Coradi var saksafoncu. Coradi'nin hanımı var şarkıcı Daisy. Erol abi resmen ecnebi orkestra hüviyetine sahip. Ve kendisini böyle uzun yıllar da kabul ettirdi, o yüzden büyük itibarı vardır ve hiçbir müzisyene nasip olmayan 11 yıl Ankara Oteli'nde çaldı. Orada ciddi bir müzik var ve ciddi bir gece kulübü var... hoş bir yer, o zamanki Ankara'yı düşün... (Metin Hamurabi, Kişisel iletişim, 23 Ağustos 2020).

İtalyan saksafoncu ve kemancı Coradi Ubaldo, hem İstanbul'da hem Ankara'da caz ve dans orkestralarında 10 yıldan fazla süre çalmıştır. Saksafonda apayrı bir janrı olduğu, özellikle moderato tempolarda başarı gösterdiği, slow ve tangolarda keman çaldığı belirtilir (Bilgin, 1953a, s. 98). O yıllardaki kadroda Coradi ve Daisy'nin dışında Nejat Cendeli (p), İlhan Torgul (b) ve Özgür Günay (g) da yer alır.

1960'lı yılların en önemli olaylarından bir diğeri 23 Kasım 1969 yılında Türk Amerikan Derneği'nde gerçekleştirilen ve canlı kayda alınıp 'Live Ankara' adıyla plak olarak yurt dışında Sonet Records tarafından basılan konserdir. Konserde Don Cherry trompet, flüt, zurna, piyano çalmış, vokal yapmıştır. İrfan Sümer tenor saksafon ve perküsyon, Selçuk Sun kontrbas ve Okay Temiz davul ve perküsyon çalmışlardır (Şekil 17). Repertuarda Don Cherry'nin, Ornette Coleman ve Leon Thomas

Şekil 15 ve Şekil 16. Büyük Ankara Otelı, Erol Pekcan Orkestrası: Nejat Cendeli (p), İlhan Torgul (b), Özgür Güney (g), Coradi Ubaldo (s), Erol Pekcan (d), (t.y).

Kaynak: İlhan Torgul Arşivi.

Şekil 17. Live Ankara albümü ön ve arka kapağı, 1969.

Kaynak: Okay Temiz Arşivi.

& Pharoah Sanders'ın parçalarının yanı sıra Muvaffak Falay'ın aranje ettiği geleneksel Türk müziğinden parçalar da yer alır. Bunlar: *Yaz Geldi*, *Tamzara*, *Kara Deniz*, *Köçekçe*, *Efeler* ve *Anadolu Havası*'dır. Okay Temiz'le Don Cherry'nin tanışması 1968'de Stockholm'de gerçekleşir. Ertesi sene konser ve radyo kayıtlarında beraber çaldıktan sonra Türkiye'ye, önce İstanbul'a ardından Ankara'ya gelirler. Ankara Radyosu'nda kayıt ve Türk Amerikan Derneği'nde konser düzenlerler. Selçuk Sun, Ankara kısmında ekibe katılır. Temiz'in yorumlarına göre çok güzel bir konser gerçekleşir, çok güzel çalınır ve yoğun bir ilgi olur (Okay Temiz, Kişisel iletişim, 29 Eylül 2020).

1970'ler: İcraların Kaydedilmesi ve Görselleşmesi

1970'li yıllarda, gece kulüpleri ve oteller programlarını sürdürmeye devam ederler. Yeni mekânlar açılır. Caz alanında konserler, 1950 ve 1960'lı yıllarındaki görkemlerini kaybederler. Bunun yanı sıra Ankara Radyosunun emisyonlarına TRT bünyesinde televizyon programları eklenir. Caz, evlerde televizyon ekranlarından da seyredilmeye başlanır. Görsel yayınlar, kayıt endüstrisi önem kazanmaya başlar. Officers' Club, Büyük Ankara Otelı, Balın Otel, Gar Gazinosu gibi mekânların yanı sıra yeni kulüpler açılır. Yıllardır caz ve dans müziği çalan isimlerin yanına yenileri katılmaya başlar.

Officers' Club'ta, Karpiç'te çalan Zeki (Jack) Ataman'ın oğlu Naki Ataman (p), İlhan Torgul (b), Engin Yörükoğlu (d), Teoman Aras (v), Bülent Soysal (d), Metin Hamurabi (d), Ahmet Berker (p), Gürcan Özer (g), İlhan Erten (b), Murat Ulus (b) gibi Türk müzisyenler çalarlar (Şekil 18) (Çağlayangöl, 2011; 2012; Tunçağ, 2001). Büyük Ankara Oteli'nde 1972-1978 yılları arasında Tuna Ötenel, Kudret Öztoprak ve Erol Pekcan'dan oluşan trio çalışmaktadır. 1970'li yıllar için bu trio ve Büyük Ankara Oteli, Ankara'daki caz hayatının en önemli etkinliği olarak değerlendirilebilir. Onların sayesinde Ankara'daki mekânlarda çalınan caz ve dans repertuarının giderek ayrıştığı, caz kulübü mefhumunun oluşmaya başladığı söylenebilir. Trio içinde yeni isim, 1948 İstanbul doğumlu Kudret Öztoprak, 1968'de askerlik için Ankara'ya gelmiş. Aşkın Arsunan ve Erol Pekcan gibi müzisyenlerle beraber çalışmıştır (Köseoğlu, 2009, s. 80-81). 1967 yılı civarında Büyük Ankara Oteli günlerinden bir anıyı Tuna Ötenel şöyle aktarmaktadır:

Ankara Otelinde çalışırken Cüneyt Sermet gelmiş, heyecanlandım, adam büyük eleştirmen. O sırada Fatih Erkoç askerliğini Ankara'da yapıyor Ankara Oteli'nde bizimle çalışıyor, trombon çalıyor, şarkı söylüyordu.... Cüneyt Sermet geldi "Sizi olduğunuz gibi Paris'e götürceğim, caz böyle çalınır diyeceğim onlara" dedi. O zamanlar Cüneyt Sermet Paris'te oturuyor, o lafı söylediği için çok onur duyduk (Ötenel 2013, Akyol, 2016c, s. 148'de aktarıldığı gibi).

Şekil 18. Officers' Club, Ahmet Berker (p), İlhan Erten (g), Metin Hamurabi (d), Gürcan Özer (b), Teoman Aras (perc, v), 1980.

Kaynak: Metin Hamurabi Arşivi.

1970 yılında trompetist İlhan Feyman tarafından Olgunlar Sokak'ta açılan Feyman Kulüp'te, o yıllarda, Tuna Ötenel, Metin Gürel, Aşkın Arsunan, Kudret Öztoprak gibi isimler çalışmışlardır. 1970-1971 yıllarında Balın Otel'deki Gül Ağacı'nda Metin Gürel ve Murat Ulus çalarlar. 1952 Ankara doğumlu Murat Ulus, 1970'li yıllardan günümüze gerek dans müziği orkestralarında gerekse caz orkestralarında bas gitar ve kontrbas çalmış, caz müziğine yönelmesi Erol Pekcan, Metin Gürel, Metin Çotal ve Tuna Ötenel ile gerçekleşmiştir. Gül Ağacı'nda çaldıkları repertuar hakkında standart eserlerden; *Girl From Ipanema*, *Corcovado*, *The Man I Love* gibi şarkılar seslendirdiklerini, bunların yanı sıra Metin Gürel'in klasik batı müziği eserlerini aranje ettiğini, repertuarın dinleyiciler tarafından genellikle bilindiğini dile getirmektedir. Yine aynı zamanlarda Gar Gazinosu'nda Metin Gürel, Murat Ulus, Teoman Aras, Ahmet Berker, Fatih Erkoç gibi isimlerin beraber ve ayrı ayrı farklı orkestralarda çaldıkları görülmektedir (Şekil 19). Ulus, Gar Gazinosu'na o dönemde hâlâ revüerin, balelerin geldiğini dile getirir (Murat Ulus, Kişisel iletişim, 25 Ekim 2020). Süreyya'da garson olan Cevdet ve Bektaş Güzey kardeşler, Bestekâr ve Güfte sokaklarının kesiştiği köşede Yeni Süreyya adında bir gazino açarlar. Yeni Süreyya isminin konmasını bizzat Süreyya Homyak'ın istediği belirtilir (Tanyer, 2011, s. 259). Yeni Süreyya'da 1972-1973 yıllarında Metin Çotal, Murat Ulus, Ergüven Başaran, Güray Aktalay, Necdet Ulusoy, Özgür Güner, Teoman Aras, Metin Gürel, Tuna Ötenel gibi isimler çalışır. Ulus, Metin Çotal

Şekil 19. Gar Gazinosu. Metin Gürel Orkestrası: Metin Gürel (f), Teoman Aras (v), Murat Ulus (b) 1972.

Kaynak: Murat Ulus Arşivi.

Orkestrasıyla Isaac Heyes'den parçalar çaldıklarını dile getirir. Gökdelen'de yer alan Kulüp X, caz müziğinin de çalındığı bir başka mekândır. Erol Pekcan, Metin Hamurabi, Tanju Okan, Metin Çotal Orkestrası orada çalanlar arasındadır. 1970'li yılların ikinci yarısında Cinnah Caddesi'nde açılan Altınna'da Pepe (p,v), İlhan Torgul (b), Murat Ulus (b), Metin Hamurabi (d), Anny Berrier (v) yer alır (Şekil 20). Repertuarlarının latin müzik ağırlıklı ve standartlardan oluştuğu söylenmektedir (Murat Ulus, Kişisel iletişim, 25 Ekim 2020).

1975 yılının aralık ayında Türk Amerikan Derneği'nin sinema salonunda ABD'nin 200. kuruluş yılı kutlamaları çerçevesinde Benny Carter Quintet konseri gerçekleşir. Orkestrada Carter saksofon, Gildo Mahones

Şekil 20. Altınna. Pepe (p,v), Murat Ulus (b), Metin Hamurabi (d), 1977.

Kaynak: Murat Ulus Arşivi.

piyano, Harry "Sweet" Edison trompet, John B. Williams kontrbas, Earl C. Palmer davul ve Millicent Browne vokalde yer alır. Büyük Ankara Otel'i'nde Erol Pekcan Orkestrası'yla da jam session yaparlar (Berger, 1977).

Yine 1970'li yıllarda televizyon yayınlarının devreye girmesiyle TRT için pek çok icra programı Erol Pekcan'ın öncülüğünde hazırlanır. Bu programlara katılanlar arasında Sevinç Tevs, Naki Ataman, Tuna Ötenel, Selçuk Sun, Salim Ağırbaş, Pepe, Kudret Öztoprak, Nejat Cendeli, Özer Ünal, Füsün Önal, Murat Ulus, Yaşar Güvenir gibi pek çok sanatçı yer almıştır (Akçura, 1998, s. 54). Türk Amerikan Derneği'nde Tuna Ötenel, Kudret Öztoprak, Ümit Eroğlu, Bekir Küçükay ve Bülent Soysal konserler verirler (Köseoğlu, 2009, s. 80-81).

O dönemin en önemli olaylarından biri kuşkusuz, Türk caz tarihine damgasını vuran, 9 özgün, 1 geleneksel eserden oluşan ve Nova Plak tarafından Türkiye'de basılan "Jazz Semai" albümüdür (Şekil 21). Nino Varon'un prodüktörlüğünde yapılan albüm, Ümit Eroğlu'nun stüdyosunda 8-10-13 Mart 1978 tarihlerinde kaydedilmiştir. Varon, bu prodüksiyona Jazz Semai isminin verilmesinin yurt dışından bir talep olabilme ihtimaline karşı konulduğunu, repertuarın Tuna Ötenel ve Erol Pekcan tarafından tasarlandığını, Pekcan'ın albümün her detayıyla ilgilendiğini belirtmiştir (Çağlayangöl, 2011, s. 36). Albümde Tuna Ötenel piyano, elektro piyano, alto saksofon, perküsyon; Kudret Öztoprak bas, perküsyon ve Erol Pekcan davul, perküsyon çalmışlardır (Şekil 22) (Meriç, 1999, s. 165). Geleneksel eser, *Ali'yi Gördüm Ali'yi*, sözleri Kul Himmet'e ait bir nefes'tir. Dokuz özgün eser ise

Şekil 21. Jazz Semai albümünün ön ve arka kapakları, 1978.

Kaynak: Yeniden Jazz Semai, 2016.

Şekil 22. Kudret Öztoprak, Erol Pekcan ve Tuna Ötenel, t.y.

Kaynak: Focan, 2016.

Tuna Ötenel'in besteleridir. Bu eserlerden biri olan *Rüya-daki Sesler*'e ait anekdotu Ötenel'in eşi şu şekilde anlatır: "Uyuyorduk, piyano sesiyle uyandım sabaha karşı. 'Ne yapıyorsun Tuna' dedim, 'daha çok erken.' Sus işareti yapıp durdurdu beni. 'Rüyamda iki Amerikalı müzisyen saksafon ve trompetle bir parça çalışıyorlardı, melodiyi unutmadan notalarını yazdım' dedi" (Atkaya, 2016).

Sonuç

1920'lerin sonlarında yeni devletin inşasıyla "yeni toplum" "yeni hayat" anlayışı içinde batı popüler müziği bağlamında caz müziğinin Ankara'da tanınması ve yaygınlaşması genel olarak üç ana mecrada gerçekleşir. Bunlar: Radyo yayınları, ABD'nin kültürel faaliyetleri, otel ve kulüplerde yabancı ve yerli müzisyenlerin düzenli icralarıdır.

Radyo yayınlarında iki istasyon söz konusudur. Ankara Radyosu ve Voice of America. Gerek Ankara Radyosu Caz Orkestrası, Erol Pekcan Orkestrası, Metin Gürel Orkestrası ve Orhan Sezener yönetimindeki Hava Kuvvetleri Dans ve Caz Orkestrası'nın emisyonları ile gerek Halil Bedii Yönetken ve Cüneyt Sermet'in açıklanmalı programları, evlerde iletişim kaynağı olarak yalnızca radyonun olduğu yıllarda, tanıtım ve eğitim açısından önem kazanır. Aynı şekilde Voice of America yayınlarında ABD'de yayımlanan güncel müzikleri yakalama, caz müziğini dinleme olanağı bulunmuştur.

ABD'nin 1950'li yıllarda faaliyete geçirdiği Türk-Amerikan Derneği, Amerikan Haberler Merkezi (USIS) gibi kuruluşlar ve Officers' Club, NCO Club gibi kulüpler Ankara'da cazın gelişmesinde adeta baş rol oynarlar. Bu kuruluşlar aracılığıyla ünlü sanatçıların verdikleri konserler, konferanslar ve Türk orkestraların düzenli icra programları, caz müziğinin tanıtılması, mekân ve organizasyon sağlanması, destek verilmesi, sürdürülmesi açısından çok önemli olmuştur.

Asrî hayatın yansıtıldığı mekânların başında yer alan Ankara Palas, Balın, Barıkan, Büyük Ankara otelleri ve Süreyya, İntim, Kulüp Yaşar, Babylon, Bomonti, Gar Gazinosu, Bira Parkı, Göl Gazinosu, Derya, Feyman, Yeni Süreyya, Altınal, Kulüp X gibi gece kulüpleri ambiyanslarıyla batılı kültürün tenefüs edildiği ortamları yaratmışlardır. Özellikle 50'li yıllarda Ankara tarihinde görülmemiş bir yabancı müzisyen varlığı dikkati çekmektedir. Sezonluk çalışmaya gelen bu müzisyenlerin hemen hepsi dans müziği çalan orkestralarda yer almışlardır. Gerek Amerikalı gerek Avrupalı yabancı orkestralar hem toplum hem müzisyenler için rol model olmuştur. Dinleyerek öğrenmenin dışında herhangi bir görselin olmadığı o yıllarda yabancı müzisyenlerle birebir karşılaşmanın pek çok faydası görülür. Çalma teknikleri, notalar, caz, latin ve popüler müzikleri birincil elden üsluplarıyla duymak, repertuar oluşturmak, orkestra tınısını yakalamak, imaj, çalgılar ve teknik ekipman temini gibi çeşitli unsurların Ankaralı sanatçıların yetişmesinde etkili olduğu müzisyenlerce belirtilmektedir. Zira Muvaffak Falay, Erol Pekcan, Murat Ulus ve Metin Hamurabi'nin açıklamalarında 1940'lardan 1970'lere ve hatta daha da ötesine kadar eserlerin notasına ulaşamama, çalgıların temininde zorluklar ve plak, radyo gibi kısıtlı kaynaklardan, kulaktan öğrenme ve çalmaya çalışmanın söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla materyal temini açısından gerek Avrupa'nın gerekse Amerika'nın oldukça gerisinde kaldığımızı söylemek mümkündür.

Caz çalan Türk müzisyenlerin profili değerlendirildiğinde çoğunlukla konservatuar eğitimi alanların bu müzikle ilgilendikleri görülmektedir. Ankara'da Muvaffak Falay ilk aktivitelerin odağında yer alır. Muvaffak Falay'ın yetişmesinde öncü isimler Erdoğan Çaplı ve Cüneyt Sermet olmuştur. Cüneyt Sermet, sadece Ankara'nın değil, Türkiye'de cazın gelişmesini sağlayan eleştirmenlerden birisidir. Falay, kendisinden sonra gelen Aydemir Mete, Melih Gürel ve Selçuk Sun gibi konservatuarlı arkadaşlarının yönlendirilmesinde etkili

olur. Konservatuardan bu kuşağı takip eden isimler Okay Temiz ve Metin Gürel'dir. Temiz'in 1960'lı yılların sonunda Ankara'da verdiği konser kaydından basılan plak, Falay'ın geleneksel eserleri aranje ettiği caz yorumları ile ilk etno-caz albümü özelliğini taşımaktadır. Cüneyt Sermet'in bağlantılı olduğu müzisyenlerden birisi de Erol Pekcan'dır. Pekcan konservatuvarlı olmamakla beraber caz müziğine ve davula olan merakıyla Falay'la birlikte ve hatta ondan daha fazla Ankara'da en önemli figür hâline gelir. 1950'lerden 1980'lere kadar Ankara ve caz müziğiyle eşleştirilebilecek Pekcan'ın, orkestralarında caz çalan müzisyenlerin belli başlıları; Melih Gürel, Selçuk Sun, Nejat Cendeli, Süheyl Denizci, Atilla Özdemiroğlu, Tuna Ötenel, Kudret Öztoprak gibi isimlerdir. Pekcan'dan sonra kentin bu alanda en önemli ismi şüphesiz Tuna Ötenel'dir. Ötenel, Türk caz tarihinde kendi bestelerinin plak olarak basıldığı ilk müzisyendir ve hem müzisyenliği hem besteciliği ile 70'lerden itibaren Ankara'da caz müziği ile ilgili hemen hemen her faaliyetin odak noktası olmuştur.

Asriliği yakalamada bir diğer konu caz çalanların takdir edilmesi, yabancı ülkelerdeki meslektaşlarıyla aynı düzeyde değerlendirilmeleri kaygısıdır. Cüneyt Sermet ve İlhan Mimaroğlu gibi yurt dışında da tanınan eleştirmenlerin Erol Pekcan orkestrasında çalan müzisyenler hakkında olumlu yorumları, onları dünya çapında müzisyenler olarak tanıtımları önemli bir referanstır. Ayrıca Dizzy Gillespie ve Dave Brubeck gibi ustalarla beraber çalmak, sahneye davet edilmek, Conover'in çok yetenekli müzisyenlerle karşılaştığını dile getirmesi, caz otoriteleri tarafından onaylanmak ve takdir edilmek adına uluslararası düzeyde başarılı olunabildiğini düşündürmektedir.

20. yüzyılın başında İstanbul'da içerik ve imaj olarak "cazbant" olarak şekillenen kavramın, Ankaralıların bakış açısında da 1940, 1950 ve 1960'lı yıllarda nispeten şekil değiştirerek devam ettiği anlaşılmaktadır. 1940'larda foks-trot, çarliston, tango, 1960'larda rock'n'roll gibi türlerin cazla özdeşleştirildiği Falay ve Conover'in anlatımlarında dile getirilir. Toplumda batı popüler müziğiyle ilgilenen kesimin, batıda yaşanan kültürel gelişmeleri eş zamanlı takip etmesi çeşitli olanaksızlıklar yüzünden gerçekleşmemiştir. Bununla beraber 1950'lerdeki yabancı orkestraların, özellikle İtalyanların varlığı, dans müziklerinin ve Avrupa'da da yükselişte olan İtalyan popüler müziğinin yakından izlenmesine olanak sağlamıştır. Caz açısından değerlendirildiğinde repertuarlarda, standartların dışına çıkılmadığı ve hatta standartlar içinde de belli başlı eser-

lerin icra edildiğini söylemek mümkündür. Bu bakımdan toplumun beğenisini kazanmış, tanıdık, bilinen şarkılar tercih edilmiştir. ABD'de aynı dönemde caz müziğinin kendi içinde pek çok kola ayrıldığı ve giderek karmaşıklaştığı düşünüldüğünde aynı gelişimin Ankara'ya yansımadağı görülür. Bununla beraber Temiz'in ve Ulus'un aktardığı bilgilere göre, Ramsey Lewis, Ahmad Jamal, Isaac Heyes gibi dönemin sanatçılarından beste ve yorumlarını çaldıkları dolayısıyla kısmen de olsa günceli yakaladıkları anlaşılmaktadır. Öte yandan caz standartlarının içinde latin müziği eserleri veya latin tarzında çalma stili zaten vardır. Dolayısıyla Ankaralı dinleyicinin dans orkestralarından alışık olduğu latin eserler rahatlıkla ve sıklıkla repertuarlara dâhil edilmiş, kimi standartlar bu stilde yorumlanmıştır.

Tüm bu verilerin ışığında, 1940-1980 yıllarını içeren dönem, Ankara'da cazın, toplumun kültürel belleğinde yer edindiği ve varlığının sürdürülmesinde köklü bir geleceğin oluşturulduğu zamanlardır. Sayıları giderek artan Türk müzisyenler ve orkestralar bu serüvenin tanıkları ve mimarıdır. Çalışmanın yeni araştırmalara ışık tutması ümit edilmekte, özellikle dönemin detaylı gazete taramalarının da yer alacağı verilerle ulaşılamayan veya hiç bilinmeyen bilgilerin ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

Teşekkür

Söyleşiler ve fotoğraf arşivlerini kullanmama izin veren Okay Temiz, Metin Gürel, Metin Hamurabi, Murat Ulus ve İlhan Torgul'a çok teşekkür ederim.

Kaynakça

- Akçura, G. (1998). Türk cazının anası Sevinç Tevs. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 9, 53-55.
- Akçura, G. (2019, 19 Haziran). Saray Sineması'nda Büyük Caz Festivali. <https://manifold.press/saray-sinemasinda-buyuk-caz-festivali> adresinden erişildi.
- Akyol, B. (2016a). Muvaffak Falay (2011, 03.08). *Caz Çok Zor Söyleşiler*. İstanbul: Karaplak Yayınları.
- Akyol, B. (2016b). Cüneyt Sermet (2011, 05.08). *Caz Çok Zor Söyleşiler*. İstanbul: Karaplak Yayınları.
- Akyol, B. (2016c). Tuna Ötenel (2013, 10.06). *Caz Çok Zor Söyleşiler*. İstanbul: Karaplak Yayınları.
- Ankara Palas Orkestrası [fotoğraf] (t.y). Othmar Pferschy. Fotoğraf ve Kartpostal Arşivi (2596). Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (VEKAM), Ankara.

- Anteniniz etrafında dolaşan müzik [haber]. (1959, 12 Mart). *Caz Ekspres*, s. 15.
- Atkaya, K. (2016, 5 Kasım). Plak arşivlerinin 'kutsal kâse'sini arayıp bulmak. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/kanat-atkaya/plak-arsivlerinin-kutsal-kasesini-arayip-bulmak-40269639> adresinden erişildi.
- Baba, O. (2013). Türk Hava Kuvvetleri'nde geleneğin icadı ve kurumsal bir kültür aracı olarak caz müziği. *NWSA Fine Arts*, 8(1), 86-88. <https://dergipark.org.tr/en/pub/nwsafine> adresinden erişildi.
- Bengi, D. (2016). *50'li yıllarda Türkiye: sazlı cazlı sözlük "şimdiki zaman Beledir."* İstanbul: Yapı Kredi.
- Berger, M. (1977). Jazz caravan. *Aramco World Arab and Islamic Cultures and Connections*, 28(4). <https://archive.aramcoworld.com/issue/197704/jazz.caravan.htm> adresinden erişildi.
- Bilgin, A. (1953a). Türkiye'deki ecnebi müzisyenler. *Caz-Dans Dünyası*, 13, 262-263.
- Bilgin, A. (1953b). Aydemir Mete'yi siz de tanıyor musunuz? *Caz-Dans Dünyası*, 31, 246.
- Bilgin, A. (1953c). Orhan Sezener ve arkadaşlarını bende sizlerle beraber tanıdım. *Caz-Dans Dünyası*, 33, 262-263.
- Carles, P., Clergeat, A. ve Comolli, J. L. (1988). *Dictionnaire du Jazz*. Paris: Editions Rbert Laffont S.A.
- Çağlayangöl, K. (2010). Erdoğan Çaplı: Piano Pasha. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 58, 67-197
- Çağlayangöl, K. (2011). Birol Soyurgal aradan uzun yıllar geçti. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 62, 105.
- Çağlayangöl, K. (2011). Popüler müziğimizin kilometre taşlarından bir isim: Nino Varon ve Jazz Semai. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 64, 36.
- Çağlayangöl, K. (2012). Müziğin iyi niyet elçisi; Naki Ataman. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 66, 68.
- Çağlayangöl, K. (2013). Türkiye'de Jazz ve Türk Cazı-2. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 70, 108.
- Çağlayangöl, K. (2014). Atilla Özdemiroğlu ve Jazz üzerine samimi bir sohbet. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi* 74, 75.
- Demiray, A. (1960a, 3 Haziran). Kulaktan kulağa. *Melodi Müzik Mecmuası* 6, 2.
- Demiray, A. (1960b, 17 Haziran). Kulaktan kulağa. *Melodi Müzik Mecmuası* 7, 2.
- Demiray, A. (1960c, 1 Temmuz). Kulaktan kulağa. *Melodi Müzik Mecmuası* 8, 2.
- Dikeç, N. (1988, 5 Haziran). Caz 60'lı yıllarda katledildi. *Cumhuriyet*. s.6
- Ergir, Y. (2015). Duke Ellington ve Aydemir Mete [fotoğraf]. (1963). http://www.ergir.com/2015/duke_ellington_ankara.htm adresinden erişildi.
- Focan, Z. (2013). Türk Jazz'ının Bill Evans'ı Nejat Cendeli'yi kaybettik... *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 70, 111-112.
- Focan, Z. (2016). *Türkiye'nin ilk jazz plagi, yayınından 38 yıl sonra, plak formunda yeniden piyasada*. <http://www.jazzdergisi.com/turkiyenin-ilk-jazz-plagi-yayinindan-38-yil-sonra-plak-formunda-yeniden-piyasada/> adresinden erişildi.
- Gence, D. (1960a, 29 Nisan). Piye İvo. *Melodi Müzik Mecmuası* 2, 6.
- Gence, D. (1960b, 6 Mayıs). Vickie Henderson. *Melodi Müzik Mecmuası* 3, 4-5.
- Gence, D. (1960c, 1 Temmuz). Üç Dev Cazcımız. *Melodi Müzik Mecmuası* 8, 9.
- German, T. (2019). *Düşmemiş bir uçağın kara kutusu*. İstanbul: Afrika Yayınları.
- Gökatalay, S. (2018). Erken Soğuk Savaş döneminde Türk-Amerikan yakınlaşmasının Ankara kent kültürüne etkileri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 213-224.
- Gülsoy, T. (1998). Sade yaşamın görkemli tınısı Okay Temiz. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi* 11, 39-40.
- Gülsoy, T. (2005). Tuna Ötenel. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 40, 31.
- Gülsoy, T. (t.y.). *Hasan Kocamaz*. CAZİKSV. <https://caz.iksv.org/tr/yasam-boyu-basari-odulleri/hasan-kocamaz> adresinden erişildi.
- Happy Boys*. (t.y.). Ankara Palas. Happy Boys Orkestrası [fotoğraf]. <https://www.turkpopmuzik.net/ansiklopedi-263-happy-boys> adresinden erişildi.
- Hoffman, S. (t.y.). *Cigli (Izmir) and Ankara*. <http://bocknights.com/1HOFFMANSindex.html> adresinden erişildi.
- International music calendar*. (1961). Washington DC.: President's Music Committee. <https://books.google.com.tr/books?id=XrtIAQAIAAJ&pg> adresinden erişildi.
- İnanç, İ. A. (1996). Türkiye'nin en eski toprak Jazz'cısı: Selçuk Sun. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 4, 54-55.
- İpekeşen, E. (2011, 3 Temmuz). Ankara'nın dünden bugüne 88 yıllık sosyal yaşamı (I). *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/ankara-nin-dunden-bugune-88-yillik-sosyal-yasami-i-18160626> adresinden erişildi.
- İpekeşen, E. (2012, 29 Ocak). Ankara'da servis terbiyesi gördüğümüz ilk lokanta Karpiç'ti. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/ankara-da-servis-terbiyesi-gordugumuz-ilk-lokanta-karpic-ti-19794949> adresinden erişildi.
- Karabatı, S. (1997). Kuşadası'nda 'Bird' müziği. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 8, 45.
- Karpiç Lokantası [fotoğraf] (t.y). VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi Envanter no: 3048. Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (VEKAM), Ankara.

- Konser Programı, (1960, 1 Temmuz). *Melodi Haftalık Müzik Mecmuası*, 8, 4-5.
- Köseoğlu, Ö. (2009). 'Teach Me Tonight' Kudret. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 53, 80-81.
- Kuranel, M. (1960). Willis Conover'ın müzisyenlere tavsiyesi: bol bol dinlemeli ve bıkp usanmadan çalışmalı. *Melodi Müzik Mecmuası*, 7, 6-7.
- Little Lucy'den önce Mazi'den sonra Türkiye'de Batı polifonisine sahip cümleten sevilen musikinın kısa bir tarihçesi – I: ilk caz kıpırtıları. (t.y.). <http://www.geocities.ws/eski45/ilkcaz.html> adresinden erişildi.
- Meriç, M. (1999). Türkiye'de Caz: bir uzun serüven. *Cumhuriyetin sesleri içinde* (s. 162-165). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Mimaroglu, İ. (2013). *Caz sanatı*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Mortaş, A. (1949). Büyük Sinema. *Arkitekt*, 205-206, 3-13. http://dergi.mo.org.tr/detail.php?id=2&sayi_id=196 adresinden erişildi.
- Okur, A. (2019). *1927-50 yılları arasında Türkiye'de radyo yayıncılığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Orhan Sezener. (t.y.). <https://www.turkpopmuzik.net/ansiklopedi-224-orhan-sezener> adresinden erişildi.
- Pekcan, E. (1960, 3 Haziran). Seksen memlekete hitap ediyor. *Melodi Haftalık Müzik Mecmuası*, 6, 12-13.
- Pekcan, E. (1960, 1 Temmuz). Caz dünyasında. *Melodi Haftalık Müzik Mecmuası*, 8, 6.
- Pekcan, S. (1996). Ölümünün 3. yılında Jazz'a hayatını vermiş davulcumuz Erol Pekcan'ı saygıyla anıyoruz. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 5, 47.
- Sermet, C. (1996a). Atıla Garai Triosu, Erol Pekcan ve birkaç düşünce.... *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi* 5, 52.
- Sermet, C. (1996b). Erol Pekcan Kuinteti. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi* 5, 53.
- Süheyl Denizci (t.y.). CAZİKSV web sitesinden erişildi: <https://caz.iksv.org/tr/yasam-boyu-basari-odulleri/suheyl-denizci>
- Tanyer, T. (2011). Ankara'da yalnız ve yalnız Süreyya var. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırma Dergisi*, 31, 244-259.
- Tunçağ, H. (1996). Ölümünün 3. yılında Jazz'a hayatını vermiş davulcumuz Erol Pekcan'ı saygıyla anıyoruz. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 5, 46.
- Tunçağ, H. (2001). Nejat Cendeli ile Bebek'te bir öğleden sonra. *Jazz, Jazz Blues Emprovize Müzik Dergisi*, 21, 54.
- Tunçağ, H. (2013). Türkiye'de cazın öyküsü ilk yıllar. <https://www.artfulliving.com.tr/kultur-ve-yasam/turkiyede-cazin-oykusu-ilk-yillar-2-i-610> adresinden erişildi.
- Tunçağ, H. (t.y.). İlhan Mimaroglu. CAZİKSV. <https://caz.iksv.org/tr/yasam-boyu-basari-odulleri/ilhan-mimaroglu> adresinden erişildi.
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı Hava Kuvvetleri Komutanlığı. (2020). *Hava Kuvvetleri Bandosu*. <https://www.hvkk.tsk.tr/Custom/Hvkk/82> adresinden erişildi.
- Uyar, Y. M. (2016). *Jazz in Turkey: cultural connotations and the processes of localisation*, Yayımlanmamış doktora tezi. İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- VOA. (2017). *VOA through the years*. <https://www.insidevoa.com/a/3794247.html> adresinden erişildi.
- Yaşar Güvenir. (t.y.). <https://www.salihbora.com/sanaticilarimiz/bestekarlarimiz/yasar-guvenir/> adresinden erişildi.
- Yazgan, T. (2016). Cumhuriyet'in örnek bir kültür kurumu: Ankara Radyosu. *TRT Akademi*, 01(01), 313.
- Yeniden Jazz Semai. (2016). Jazz Semai albümünün ön ve arka kapakları [fotoğraf]. (1978). <https://www.muzikguncesi.com/2016/11/yeniden-jazz-semai.html> adresinden erişildi.
- Yönetken, H. B. (2006). *Derleme notları 1*. Kitap. Ankara: Sun Yayınevi.